

BİLANÇO

TÜRMOB AYLIK YAYIN ORGANI • SAYI : 144 • EKİM 2008

5 5.00 YTL • ISSN:1307-6620

- *Vergi sisteminde otokontrol mekanizması kurulmalı*
- *Ekonomi politikalarında eksiklik ve yanlışlıklar var*
- *Cari açık rekora doymuyor*
- *İş yapmak kolaylaştı*

Ekonomik Rapor

Yarınlara umutla bakmak

Bir meslek örgütüne işlev katan en önemli unsur, mensuplarının o örgütü sahiplenip sahiplenmemesidir. TÜRMOB ve Odalarımız kuruluşundan bu yana meslektaşlarımızın her dönem sahip çıktıkları bir örgüt olmuştur. Tabandan aldığı güç ve destekle sürekli gelişip güçlenmiş ve yarınlara en iyi şekilde oluşturma gayreti içinde olmuştur.

Politikalarımızı belirlerken, hedeflerimizi saptarken tüm meslektaşlarımızın görüş ve önerileri alınmaya çalışılmış ve bunların ortak bir potada buluşturulmasına gayret edilmiştir. Genel Kurullarımız, Başkanlar Kurulu Toplantılarımız, Muhasebe Forumlarımız, sempozyumlarımız, eğitim toplantılarımız, panellerimiz ve her türlü etkinliğimiz geniş katılımı, demokratik katılımcı bir anlayışla gerçekleştirmiştir.

Bu anlayışın bir sonucu olarak muhasebeciler, mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler mesleklerine, odalarına ve Birliklerine en çok sahip çıkan meslek örgütü olmuştur.

TÜRMOB Genel Kurulu ile yeni bir döneme yine hep birlikte merhaba diyeceğiz. Dün olduğu gibi yeni proje ve hedeflerimizle yarınlara hep birlikte yine omuz omuza şekillendireceğiz.

Yarınlara umutla bakmaya devam edeceğiz...

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

TÜRMOB Vergi Raporu

Vergi sisteminde otokontrol mekanizması kurulmalı

TÜRMOB tarafından her yıl hazırlanan Vergi Raporu'nun 2008 değerlendirmesi yayınlandı. Raporda vergi sisteminde yaşanan sorunlar ve çarpıklıklar örnekleriyle anlatılarak, çözüm önerileri sunuldu.

TÜRMOB tarafından her yıl TÜRMOB Genel Kurulu'na sunmak için hazırlanan Vergi Raporu'nun 2008 değerlendirmelerini içeren kitabı yayınlandı. Kitap Türk vergi sisteminde yaşanan sorunları analiz ederek çözüm önerilerini sunuyor. Çalışmada yer alan görüş ve öneriler özetle şöyle;

1920'li yıllardan bugüne kadar Türk Vergi Sisteminde yapılan değişiklikler ve reform çalışmaları ne yazık ki beklentilere cevap verememiş, istenen sonuçlar doğuramamıştır.

Türk vergi sistemi, ciddi bir vergi

reformu ve yeniden yapılanma ihtiyacı duyuyor. Uygulanabilir, gerçekçi önerilerin uygulamacılardan geldiği yönündeki genel kabul görmüş ilkeyi esas alarak TÜRMOB olarak yapılacak bir vergi reformu ve yeniden yapılanma da dikkate alınması gereken önerilerimizi ortaya koyuyoruz. Aşağıda daha önce de değişik platformlarda dile getirmiş olduğumuz önerilerimizin bir kısmını tekrar kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

Vergi sistemimizde çok sayıda ve belirli bir amaç doğrultusunda aralarında eşgüdüm sağlanamamış vergisel muafiyet ve istisnalar bu-

lunmaktadır. Vergi sisteminde bulunan bu tür vergi muafiyet ve istisnaları ülkemizin içinde bulunduğu şartlar, ekonominin gerekleri ve kamu finansman ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir.

Tüm modern vergi sistemlerinde olduğu gibi mutlaka gelir ve servet çözölmeleri ile harcama düzeyi arasında bağ oluşturan bir otokontrol mekanizması ihdas edilmelidir.

Üniter vergi sistemine geçilmelidir. Daha önce ortaya konulan sorunlar gerçek bir üniter vergi sistemini zorunlu kılmaktadır. Bu gerçekten hareketle kaynağı ve tutarı

ne olursa olsun her türlü gelir toplanarak beyan edilmelidir. Yani Gelir Vergisi Kanunu'nun toplama ve beyan ile ilgili hükümleri yeniden düzenlenerek üniter bir vergi sistemi oluşturulmalıdır. Zira bu günkü toplama ve beyan sistemi pek çok geliri beyan dışı bıraktığı gibi, getirdiği maktu hadlerle ilgili sınırlamalar yoluyla da adaletsiz sonuçlar doğuran vergi yükleri ortaya çıkarmaktadır.

Ücretlilerin düşük oranlı bir vergi tarifesine göre –hem daha düşük oranlı ve hem de daha yüksek dilimli- vergilendirilmesi esası getirilmelidir. Zira ücretlinin amortismanı ve gideri yoktur. Ayrıca enflasyonunun peşinden sürüklenen gelir artışları söz konusudur. Öte yandan vergisi tevkif yoluyla enflasyona karşı değer yitirmeden ödenmektedir. Bununla birlikte ücretli kesim ülkemizde sosyal devlet olmanın gereği olarak en çok korunmaya gereksinim duyulan kesimi oluşturmaktadır. Bu nedenlerle yüzde 10'dan başlayan ve yüksek dilimli bir tarife içinde vergilendirilmeleri verginin adaletli ve dengeli dağılımı Anayasal amacına ve sosyal devlet olma gereklerine daha uygun olacaktır.

Halen yürürlükte bulunan harcama üzerinden alınan vergi kanunları ile gelir üzerinden alınan vergi kanunları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi gerekir.

Artık Vergiye İlişkin Af Kanunları çıkarılmamalıdır.

Vergi ceza sistemi yeniden oluşturulmalıdır. Vergi ziyayı ve suçla orantılı, kendi içinde hiyerarşik bir yapısı ve isimlendirilmesi bulunan, basit, uygulanabilir, ucu açık olmayan ve kamu vicdanında kabul gören ve caydırıcı etkileri idari süreçlerle kesilmeyen bir vergi ceza sistemi oluşturulmalıdır.

Yeni çıkarılan vergi kanunları, yasalastığı dönemi takip eden hesap dönemi başında itibaren yürürlüğe konulmalıdır. Cari hesap dönemi içinde çıkarılan vergi yasalarının cari döneme uygulanması, hesap döneminin kapanmadığı, verginin henüz tahakkuk etmediği gerekçeleriyle Anayasa Mahkemesi kararlarında gerçek olmayan geriye yürüme olarak tanımlanmakta ve dolayısıyla geçerli kabul edilmektedir.

Kayıt dışı veya diğer bir ifade ile vergi dışı ekonomi ile uzun soluklu, etkin ve tutarlı bir mücadele başlatılarak kayıt altına alınmalıdır. Bu noktadan olmak üzere, hamiline yazılı ekonomiden nama yazılı ekonomiye geçilmelidir.

Daha çok üreten bir Türkiye borç stokunu küçültebilir. Daha çok üreten bir Türkiye'de istihdam artar, devlet de daha çok vergi geliri elde eder ve kamu finansmanında denge daha çabuk sağlanabilir. Vergi reformu kapsamında getirilecek değişikliklerle, vergi uygulamalarının, büyümeyi teşvik eden, yatırım ve üretimi destekleyen bir yapıya gelmesi sağlanmalıdır.

Mevcut durum bunun tam tersidir. Vergi uygulamaları, bir taraftan, üreticinin yatırıma dönüştüreceği kaynakları, diğer taraftan da tüketicinin harcanabilir gelirini küçültmektedir.

Türk vergi sisteminde yavaş yavaş bir faciaya dönüşen adı kadar basit olmayan basit usul kesinlikle kaldırılarak söz konusu mükellefler gerçek usulde vergilendirilmelidir. Zira basit usul yerine ikame edildiği götürü usulden daha az vergi hasılası sağlamaktadır. Buna ek olarak basit usul kayıt dışı ekonomiyi besleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. Sahte ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge yatağına dönüşme eğilimde olan basit usulün kaldırılması ve bu kamburun sistemin sırtından alınması zorunludur. Bu noktadan olmak üzere gerekirse söz konusu mükelleflerin, gerçek usulde tespit edilen kazançlarının 5 yıl süreyle yarısı matrah olarak esas alınabilir. TÜRMOB olarak biz bu şekilde gerçek usule geçirelecek basit usuldeki mükelleflerin kayıtlarını normal ücretin yarısına tutmaya hazırız.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesi uyarınca gayrimenkul sermaye iradı ve serbest meslek kazançları üzerinden yapılan tevkifatın oranı mutlaka düşürülmelidir. Bu indirim kayıt dışı ile mücadelede de çok önemli katkısı olacaktır.

GVK 103.maddede yer alan gelir vergisi tarifesinin vergi dilimleri

arasındaki fark artırılmalı ve dilim sayısı azaltılmalıdır. Yani mümkün olduğunca basit ve düz (flat) bir sistem olmalıdır. Zaten dünyadaki eğilimde bu doğrultudadır

5024 sayılı Kanunla değiştirilen amortisman süre ve oranları oldukça ayrıntılı ve karmaşıktır. Daha basit bir sisteme dönülebilir.

Vergi ceza sistemi yeniden oluşturulmalıdır. Ekonomik suçta ekonomik ceza prensibi çerçevesinde, vergi ziyayı ve suçla orantılı, kendi içinde hiyerarşik bir yapısı bulunan, basit, uygulanabilir ve kamu vicdanında kabul gören ve caydırıcı etkileri idari süreçlerle kesilmeyen bir vergi ceza sistemi oluşturulmalıdır.

Vergi kanunları çok sık değişmektedir ve bu durum mükelleflerin vergiye olan uyumlarını bozmakta ve dürüst mükellefler için vergi ödemek, ödememekten daha zor ve külfetli hale gelmektedir. Vergi kanunların çok sık değişmesi sonucu vergi kanunlarındaki sistematik bozulmuş, bu kanunlar anlaşılması zor ve karışık hale gelmiştir. Bu nedenle aynen Kurumlar Vergisi Kanunu'nda olduğu gibi temel kanunlardan başlamak üzere vergi kanunları yeniden yazılmalı ve düzenlenmelidir.

Globalleşme ile birlikte uluslararası sınırlar ortadan kalkmaya başlamıştır. Ülkeler arası ticaretin artması ile finans piyasaları birbirine entegre oldu. Bu durum döviz kurlarının ve dolayısıyla da çapraz kurlar

ile kur farklarının sürekli olarak değişmesi sonucunu beraberinde getiriyor. Döviz bazlı işlemlerin kur ve faiz oranlarının dalgalanmaya tabi olması, işletmelerin geleceğe yönelik stratejilerinde belirsizlik yaratarak riski artırıyor. Bunun sonucunda söz konusu riskleri azaltmak amacıyla çeşitli finansal araçlar geliştirilmiştir. Bunların başında; finansal kiralama (leasing), factoring, forfaiting, bartering, forward ve swap işlemleri gibi enstrümanlar gelmektedir. Halen yürürlükte bulunan vergi sistemimiz ekonomik olaylar ve gelişmeler karşısında yeterli esnekliğe sahip değildir. Ekonomide yaşanan gelişme sonucunda ortaya çıkan ve Vergi Kanunları içerisindeki yeri tartışmalı olan finansal enstrümanlarla ilgili tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

Özellikle son dönemde rekor düzeyde yükselen enerji fiyatları ve tüm dünyada giderek artan küresel ısınma kaygılarının bir sonucu olarak çok sık bir şekilde gündeme gelen yenilenebilir enerji üretimi ve kullanımı vergi kanunları yolu ile teşvik edilmelidir. Bu şekilde hem yüksek orandaki dışa bağımlılığımız nedeniyle ulusal güvenliğimize de olumsuz etkileri olan fosil enerji kaynaklarının (petrol, doğalgaz, kömür) kullanımını azaltabilir hem de temiz enerji kullanımı nedeniyle doğaya daha az zarar vermiş oluruz. Bu meyanda örneğin

hybrid olarak tarif edilen ve hidrojen(su) ile çalışan araçların ülkemizde kullanımını artırmak için bu araçlar üzerindeki ÖTV, KDV gibi yükler azaltılabilir. Hatta bu araçlar için ödenecek motorlu taşıtlar vergisi bile düşürülerek, tüketicilerin klasik benzin veya dizel kullanan araçlardan, temiz enerji kullanan ve çevreye zararı olmayan bu araçlara yönelmeleri sağlanmalıdır.

Yine bu kapsamda eski ve bakımsız motorlu kara taşıtları trafikten men edilmelidir. Çünkü bu araçlar bir taraftan aşırı benzin tüketmekte, diğer taraftan ise eski emüsyon teknolojileri yüzünden doğayı kirletmektedir. Bu nedenle belirli bir yaşın üzerindeki araçların trafikten çekilmesini sağlamak vergisel teşvikler verilmeli ve bu araçları elinde tutanları da mağdur etmeyecek düzenlemeler de bu teşviklerin içinde yer almalıdır.

Kurumlar vergisi oranı belirli bir ciro veya aktif büyüklüğünün altında olan kurumlar vergisi mükellefleri için daha düşük yüzde 15 gibi bir orana çekilmelidir. Bu şekilde bir taraftan KOBİ'lerimizi vergisel anlamda teşvik ederiz diğer taraftan da sisteme kazandırarak hem kayıtdışı ekonomiyi önlemiş hemde KOBİ'lerin kurumsal yapılarını tamamlamalarına zemin hazırlamış oluruz.

E-Ticaret ve elektronik ortamda yapılan diğer işlemlerin vergi hukuku açısından sağlam bir zemine oturmadığı açıktır. Uluslararası hu-

kuk kuralları da dikkate alınarak vergi kanunlarında e-ticaret ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalı ve vergi kanunları bu sürecin engeli olmaktan çıkarılmalıdır.

Vergi kanunlarında yer alan teşvik, koruma, indirim ve istisnalar yeniden gözden geçirilerek selektif, etkin, basit, açık ve uygulanabilir bir yapı oluşturulmalıdır.

Vergi oranları içinde yaşanılabilir bir vergi sistemi yaratacak düzeye indirilmeli, diğer parafiskal yükler kademeli olarak azaltılmalıdır. Daha önce dile getirdiğimiz öneriler dikkate alındığında gerekli vergi hasılasını sağlayan bir sistem dizayn edilmiş olacaktır. Bu tespitten hareketle, vergi oranları kademeli olarak indirilmelidir. Karmaşık ve sonucu aynı noktaya çıkan tali vergiler asıllarına dahil edilmelidir. Vergi oranları farklılaştırmalarından kaçınılmalı ve vergi oranlarının farklılaştırılmasının kayıt dışı ekonomiyi besleyen mekanizmalar olmasına izin verilmemelidir.

Özerk, etkin, motivasyonu yüksek, olayları geriden takip etmeyen, vergi sistemine hakim, beşeri sermayesi üst düzeyde olan ve maddi anlamda da tatmin edilmiş bir vergi idaresi oluşturulmalıdır.

Vergi reformlarına mali faaliyetin diğer bir yönü olan kamu harcamaları açısından da bakmak gerektiği yönünde yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmalara göre vergi reformunun, kamu yönetiminin ve kamu harcamalarının reformu

ile başlaması gereklidir.

Tahsilat işlemlerinde kolaylık sağlanmalıdır. Otomasyona önem verilmeli ve bu amaçla programlar geliştirilmelidir. Vergi dairelerinde halkla ilişkilere daha fazla önem verilmelidir.

Vergi idaresi çalışanları mükellefleri kaliteli hizmet sunulması gereken müşteriler olarak görmelidir. Ayrıca, sadece vergi idaresi çalışanları değil mükelleflerle ilgili tüm kamu görevlileri de mükelleflere kolaylık sağlamalıdır.

Verimi olmayan vergiler (Örneğin, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Damga Vergisi) ve harçlar kaldırılmalı, ana vergi yasaları sadeleştirilmeli, vergi yasaları arasında paralellik ve bütünlük sağlanmalıdır. İşlemlere açıklık getirmek ve basitleştirmek amacıyla vergi hukukunun kaynaklarından olan “özelgelerin” yayınlaması sağlanmalıdır. Gelir İdaresi’nin son dönemdeki “Sirküler Yayımlama” uygulamasını bu anlamda atılan olumlu bir adım olarak değerlendirmek gerekir.

Türk vergi sisteminin daha iyi işler hale getirilmesi için vergi idaresinin iyileştirilmeleri çalışmalarıyla birlikte vergi yargısı bir an önce kurulmalıdır. Vergi yargısı itiraz komisyonu işlevinden kurtarılmalıdır. Sayıştay gibi bağımsız, özerk yapıya sahip “Vergitay” kurulmalıdır. Vergitay, toplanan vergilerin inceleme ve denetiminden sorumlu olmalıdır. Vergi yargısının süratle ka-

rar verebilecek şekilde çalışmasının sağlanabilmesi için vergi inceleme elemanları savcılara benzer, mali müşavir ve muhasebeciler de noter-avukat karışımı, bir hukuki yapıya kavuşturulmalıdır. İktisadi ve idari bilimler fakültesi “maliye ve işletme” bölümü lisans mezunlarına vergi avukatlığı unvanı verilebilmelidir.

Düşük gelir gruplarındaki vergi yükünü üst gelir gruplarına yaymak ve aktarmak için vergi sistemimizde rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Üretken olmayan sektörlerde, her türlü rant ve spekülasyon kazanç sahiplerine vergi yükü kaydırmaları gerçekleştirilmelidir.

Stopaj uygulaması nihai vergilendirme aracı olarak değil, otokontrol ve peşin vergi aracı olarak kullanılmalıdır. Stopaj yöntemi yerine ekonomik gelir-gider kavramına geçilerek gerçek vergiciliğe yönelinmelidir.

Vergi denetiminin etkinliğini artırmak amacıyla mali müşavirlik kurumundan daha etkin bir şekilde yararlanılmalıdır. Son olarak Vergi Barışı Kanunu’nun uygulanmasında meslek mensuplarının göstermiş olduğu büyük gayret ve öz veri, mali idare tarafından iyi değerlendirilmeli ve Türk Vergi Sisteminin yeniden düzenlenmesi ve değişiklik yapılması konularında da görüş ve desteğine daha yoğun başvurulmalıdır.

TÜRMOB Ekonomik Raporu;

Ekonomi politikalarında eksiklik ve yanlışlıklar var

TÜRMOB tarafından yayınlanan, Ekonomik Raporda 2007 yılı ile bu yılın ilk yarısındaki gelişmeler yansıtılırken, geride kalan iki derin kriz ile ardından altı yılı aşkın kesintisiz büyüme dönemini barındırmış olan yakın geçmiş dönemdeki gelişmelere de ana çizgileri ile yer verildi.

TÜRMOB tarafından her yıl düzenli olarak hazırlanarak TÜRMOB Genel kuruluna ve kamuoyunun bilgisine sunulan Ekonomik Rapor 2007 yayınlandı. Raporda yakın dönem ekonomik gelişmeler ile 2007 yılı ve 2008 yarı yılı ekonomik durum değerlendirildi. Raporda yer alan değerlendirmeler özetle şöyle;

Ağustos ayından başlayarak küresel piyasaları etkisi altına almaya başlayan ve başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere tüm dünyada

ekonomik durgunluğa ve büyüme hızı düşüşlerine neden olan finansal krizin sermaye piyasası ve fon girişi üzerinde yarattığı olumsuz etkilere rağmen Türkiye ekonomisi, 2007 yılında ve 2008 yılı ilk yarısında da, 2002 yılı ilk çeyreğiyle başlayan büyüme sürecini idame ettirebilmiştir.

Seçim yılı olmasına rağmen, ekonomik istikrar ortamının ve hızlı büyüme sürecinin devam ettirilebilmesine; daha önceki yıllarda hayata geçirilmiş olan önemli yapısal

düzenlemelerin, izlenmekte olan görel olarak disiplinli maliye politikasının, güven ortamındaki iyileşmenin ve geleceğe yönelik beklentilerdeki düzelmenin önemli katkıları olmuştur. Diğer taraftan hızlı yükselen petrol ve temel emtia fiyatlarının desteklediği küresel likidite bolluğunun ve risk alma iştahının dış borçlanmayı kolaylaştırıp, maliyetini düşük düzeyde tutması da, ekonomik büyümenin finansmanında önemli bir rol oynayarak büyümeye katkı sağlamıştır.

Kesintisiz bir ekonomik büyüme sürecinin idame ettirilmesinin yanı sıra, 2002-2007 dönemi aynı zamanda Türkiye ekonomisinin temel makroekonomik sorunlarından birini oluşturan yüksek enflasyon haddinin düşürülüp, tek haneli rakamlara getirilmesine de tanıklık etmiştir.

Yine sözkonusu dönemde yatırımlar hızlanmış, ihracat hacmi dikkat çekici bir genişleme göstermiş, Türkiye gerçekleştirdiği dış ticaret hacmiyle gerçekten dışa açık bir ekonomi niteliği kazanmıştır.

Ancak dikkat çekici bir ekonomik performansın gerçekleştirildiği 2002 – 2007 dönemine daha yakından bakıldığında, ekonomide sağlanan gelişmelerin, çıplak gözle bakıldığında gözüktüğü kadar gözalcı olmadığı; ekonomik büyümenin ihmal edilemeyecek ölçüde başkalarının tasarruflarına dayalı tüketim ve yatırım artışı ile birlikte yüksek maliyetli yoğun borçlanmayla ve varlık satışıyla, enflasyondaki düşüşün büyük ölçüde, özellikle düşük tutulan döviz kuru çapasıyla, ihracat büyümesinin ise daha hızlı büyüyen ham ve ara madde ithalatıyla gerçekleştirilebildiği bir genel görünüm ile karşılaşılmaktadır.

2007 yılında ve bu yılın ilk yarısında Türkiye ekonomisinde tanık olunan gelişmelere göz atıldığında başlıcaları aşağıda sıralanan gelişmeler dikkat çekmektedir.

- 1998 yılı bazlı seriye göre GSYH 2007 yılında yüzde 4.6 oranında büyümüştür. Bu oran 2002 yılından buyana gerçekleştirilen en düşük orandır. 2006 yılı genelinde yüzde 6.9 oranında gerçekleşen GSYH büyüme hızı, 2007 yılı ilk çeyreğinde yüzde 8.1 oranında gerçekleştikten sonra, yılın geri kalan çeyreklerinde yüzde 4.1, yüzde 3.3 ve yüzde 3.6'ya gerilemiştir. 2008 yılı birinci çeyreğinde hızlı tüketim talebi artışıyla yüzde 6.7'ye yükselen GSYH büyüme hızı, ikinci üç aylık dönemde çarpıcı bir gerilemeyle yüzde 1.9'a düşmüş ve ilk yarı yıla ilişkin büyüme hızı yüzde 4.2 olmuştur.

- Enflasyon haddi 2007 yılı Aralık ayı itibariyle yüzde 8.39 oranında gerçekleşerek enflasyon hedefi belirsizlik aralığının üstünde kalmıştır. Ağustos 2008 ayı sonu itibariyle TÜFE artışı oranı önceki yılın Ağustos ayına göre yüzde 11.77, Aralık ayına göre yüzde 6.35 oranında gerçekleşerek yine belirsizlik aralığının üzerinde kalmıştır.

- Ekonomik alanda en somut iyileşmeler kamu maliyesi alanında gerçekleştirilmiştir. Kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya olan oranı, 2001 yılındaki yüzde 16,4 oranından, 2005 yılında yüzde (-)0,4'e,

2006 yılında (-)2.6'ya düşürülmüş, 2007 yılında ise bu oran 0.0 olarak gerçekleştirilmiştir. Kamu net borç stokunun GSYH'ya olan oranı 2004 yılındaki yüzde 49.1 oranından 2007 yılında yüzde 29.1'e düşürülürken, faiz ödemelerinin GSYH'ya oranı ise, 2001 yılındaki yüzde 17.1 oranından 2007 yılında yüzde 5.7'ye gerilemiştir.

- Kamu iç borçlanma ihaleleri ortalama nominal bileşik faiz oranı 2001 yılındaki yüzde 99,1 oranından, 2005 yılı ortalaması olarak yüzde 16,9'a gerilemiş, Haziran 2006'da faiz hadlerinin yükselmesini takiben yıl sonunda yüzde 22.5'e yükselmiş, 2007 yılı sonu itibariyle yüzde 16.6 ve 2008 yılı Temmuz ayı itibariyle yüzde 20.4 düzeyinde gerçekleşmiştir. İç borç stokunun yıllık bileşik reel faizi 2002 yılı genelindeki yüzde 26.3 düzeyinden 2003 yılında yüzde 22.5'e, 2004 yılında yüzde 15.0'e, 2005 yılında yüzde 8.5'e gerilemiştir. Ancak TCMB'nin 2006 Mayıs-Haziran aylarındaki finansal dalgalanmadan sonra uygulamaya koyduğu sıkılaştırıcı para politikası neticesinde iç borç stokunun reel faiz haddi 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 14.4'e çıktıktan sonra, 2007 yılı sonu iti-

- bariyle yüzde 9.8 ve enflasyon haddindeki tırmanışın da etkisiyle Temmuz 2008 ayı itibariyle yüzde 10.8 düzeyinde gerçekleşmiştir.
- 2001 yılında 31.3 milyar dolar olan toplam ihracat tutarı, aşırı değerlendirilmiş YTL.'na rağmen 3.4 katı bir artışla 2007 yılında 107.3 milyar dolar düzeyine çıkarken, toplam ithalat hacmi 4.1 katı artışla 2007 yılında 170.1 milyar dolara tırmanmış, söz konusu dönemde ticaret açığı, 10.1 milyar dolardan, 62.8 milyar dolara yükselmiştir.
  - Cari işlemler hesabı 2001 yılında 3.8 milyar dolar fazla vermişken, 2007 yılı genelinde 37.7 milyar dolar açıkla sonuçlanmıştır. Temmuz 2008 ayı itibariyle son oniki aylık dönemde cari işlemler hesabı açığı 47.1 milyar dolara tırmanmıştır.
  - 2001 – 2007 döneminde Türkiye'nin net dış yatırım pozisyonunu (-)84.5 milyar düzeyinde iken 2007 yılı Haziran ayı sonu itibariyle (-)261.8 milyar dolar düzeyine yükselmiş, ülkenin net dış yatırım pozisyonu yükümlülükleri 177.3 milyar dolar ağırlaşmıştır.
  - 2001-2008 haziran döneminde aralarında Telekom ve limanlar gibi stratejik tesislerin de bu-

lunduğu 28.5 dolar tutarındaki kamu varlığı özelleştirme kapsamında elden çıkarılmıştır.

Yukarıda kısaca göz atılan makroekonomik veriler, yakın geçmiş dönemde oldukça istikrarlı bir büyüme sürecinin gerçekleştirildiğini ortaya koyarken, bu büyümenin kaynaklarına inildiğinde, güdülen ekonomi politikasında bazı önemli eksiklikler ve yanlış değerlendirmeler bulunduğu kanaati güç kazanmaktadır. Öncelikle dikkati çeken nokta büyümenin, iç tasarruf artışına, ihracata ve yatırım hacmi genişlemesine bağlı olmaktan ziyade, başkalarının tasarrufuna ve borçlanmaya dayalı tüketim genişlemesinden kaynaklandığı sonucuna varılmaktadır. Türkiye'nin dış borç stokunun, yabancılara satılan veya işletme hakkı verilen liman, tesis ve bankalara rağmen, 2002 yılındaki 129.7 milyar dolar düzeyinden, 2008 yılı birinci çeyrek sonunda 262.9 milyar dolara yükselmesi, son oniki aya ilişkin 47.1 milyar dolar tutarındaki cari açık ve net dış yükümlülüklerde meydana gelen 177.3 milyar dolar tutarındaki ağırlaşma sözü edilen kanaati güçlendirmektedir.

Esasen son dört-beş yıllık dönemde sağlanan ancak yeniden yükselme eğilimi gösteren oldukça düşük enflasyon düzeyinin, giderek yavaşlamaya yüz tutan hızlı büyümenin, artan yatırımların altında yatan

iki temel olgudan birincisi “yüksek faiz, düşük kur” politikası, diğeri ise, uluslararası finans piyasasında 2006 yılı Mayıs-Haziran aylarında, 2007 yılı Ağustos ayı ertesinde kısa süreli daralma göstermiş olan likidite bolluğudur. Yüksek faiz kısa vadeli yabancı sermayeyi çekip, döviz arzını artırarak kurun düşük kalmasına neden olmakta ve bu şekilde enflasyonun baskı altında tutulmasına olanak sağlamaktadır. Yabancı sermaye ülkemize gelmekle, hem yüksek faiz geliri elde etmekte hem giderek daha da değer kazanan YTL. ile, döviz pahalıya bozdurup, ucuz yerine koymakla, ayrıca getirisini katlamaktadır. Türk Lirası, 1995 baz yılına göre veya 2001 krizi ertesinde değerinin tabana vurduğu o yılın yaz aylarına göre, yaklaşık yüzde 90 oranında daha değerli konuma gelmiş bulunmaktadır.

Yabancı sermaye yöneticileri bu güne kadar hiç “borç ödeme aczi” –default- ilanında bulunmamış ve her döviz krizi döneminde kendilerine dövizlerini ucuz fiyatla tekrar yerine koyma olanağını sağlamış olan ve tatlı getiriler elde etmeye alışmış oldukları böyle bir ülkede kriz çıkmasını şüphesiz istemeyeceklerdir. Finansal piyasalarda yakın geçmiş dönemde cereyan eden dalgalanmalarda yabancıların Türkiye'deki yatırımları ile ilgili olarak soğukkanlı davranmış olmaları-

na bu açıdan da yaklaşılabilir. Merkez Bankası günümüzde de, bir atak karşısında yabancılara, tekrar ellerindeki yüksek değerli YTL.'ni dövize çevirebilmelerini sağlamak üzere rezervlerini güçlü konumda tutmaya özen göstermektedir.

Görüldüğü gibi, ekonomi politikasında bu tabloyu oluşturan ve giderek bu politikayı, köklü ve cesaret gerektirici bir değişiklik yapılmaması halinde, zorunlu kılan politika uygulaması, YTL.'nin değerinin, dış fon teminini kolaylaştırıcı ve enflasyon baskısını azaltıcı bir yöntem, çapa olarak düşük tutulması olmuştur. Bu politika tekstil, örme giyim gibi bazı temel sanayi kollarının ihracattaki rekabet gücünü eritmiş, bu sanayilerin yaşama şansını tehlikeye atmıştır. Türkiye bu politikayla yatırım ve istihdam olanaklarının yurtdışına yönlendirildiği bir konuma düşmüştür. Her ne kadar petrol ve emtia fiyatlarındaki artışlar da etkili olmuş ise de büyüme oranının düşmesi ve enflasyon haddinin tekrar tırmanışa geçmesi mevcut politikanın sorgulanmasına öncelik kazandırmaktadır.

Bu alanda vurgulanması gereken bir önemli husus, yakın geçmiş dönemde içerdiği mali ve parasal politika önlemleriyle ve uygulamaya konulan kapsamlı yapısal düzenlemelerle IMF gözetiminde yürütülen ekonomik programın, çok

ması yoluyla finanse edilmesi şeklindeki sürece bağımlı hale getirilmiştir. Çözüm, orta vadeli bir program çerçevesinde dış talebi ve ulusal tasarrufları arttırıp, kamu ve özel kesim tasarruf açıklarından oluşan cari açığın yumuşak bir şekilde düşürülmesidir. Ancak hedeflenen enflasyon oranlarıyla, öngörülen gelir ve büyüme politikalarıyla cari dengenin sürdürülebilir hale getirilmesini, diğer bir ifade ile YTL.'nin yeniden fiyatlandırılmasını sağlamak büyük güçlük arz etmektedir.

Ekonomi alanında yakın geçmiş dönemde tanık olunan olayların akışının geniş bir perspektifle ortaya konulması, halen içinde

de bulunan durumun daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu görüş açısından Ekonomik Raporda 2007 yılı ile bu yılın ilk yarısındaki gelişmeler yansıtılırken, geride kalan ve iki derin kriz ile ardından altı yılı aşkın kesintisiz büyüme dönemini barındırmış olan yakın geçmiş dönemdeki gelişmelere de ana çizgileri ile yer verilmiştir.

yoğun eleştiriler almış olsa dahi, ülkemizin ekonomik açıdan daha güçlü ve şoklara karşı daha dayanıklı hale gelmesinde büyük bir katkı sağlamış olmasıdır.

Gelinen noktada ulusal ekonomi, yüksek cari açık verme ve bunun doğrudan yabancı sermaye yatırımı veya kamu ve özel kesim borçlan-

Finansal kriz ve gerçeğe uygun değer muhasebesi

Karşılıklı pazarlık ortamında bilgili bir alıcı ile bilgili bir satıcı arasında bir varlığın el değiştirmesi veya bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutar olarak tanımlanan gerçeğe uygun değer muhasebesi giderek önem kazanıyor. Yaşanan ekonomik kriz küresel anlamda bu olguyu ön plana çıkardı.

The Economist'in 20 Eylül 2008 tarihli nüshasında "Muhasebe – Her şey Gerçeğe Uygun" başlığı altında yer alan yazı, hem içinde bulunan ve küresel nitelik kazanmaya başlayan finansal kriz hem 'gerçeğe uygun değer' kavramı hem de bu ikisi arasındaki ilişki üzerinde durması nedeniyle muhasebe meslek mensupları için ilgi çekici bir nitelik ve önem taşımakta olup, bu nedenle aşağıda çevirisi verilmektedir;

Muhasebe o kadar karmaşık ve gi-

rifit bir hale geldi ki, bilanço tablolarına ilgi duyduğu konusunda bir bilgi sahibi olmadığımız John McCain bile bu alanda görüş sahibi olabiliyor. Kasım ayında yapılacak A.B.D. Başkanlık seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti adayı aday olan McCain, "gerçeğe uygun değer" kuralının kredi sıkışıklığını daha da vahim hale getirebileceğini düşünüyor. Onun sesi, bankaların, sahip oldukları varlıkları, tarihi değerleri üzerinden değil de, şimdi satılmaları halinde tutturabilecekleri fiyat üzerinden değerlendirmelerini gerekli kılan

'piyasaya uyumlu fiyatlama' muhasebesine karşı eleştiride bulunan koronun bir parçasını oluşturuyor. Bazıları, bu katı muhasebe anlayışının, menkul kıymet fiyatlarında bir düşüş döngüsü (cycle) yarattığı ve finansal istikrarı tehdit eden bir satış baskısı yarattığı korkusunu duyuyorlar. Lehman Brothers ile AIG'nin başına gelenler bu gruptaki kişilerin bu yöndeki inanışlarını daha da güçlendirdi.

Buna karşılık Amerika'nın Finansal Muhasebe standartları Kurulu (FASB) ve merkezi Londra'da bu-

lunan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) bu alanda geri adım atmıyor ve görüşlerinden ödün vermiyorlar. Böylelikle, örneğin bankalar sahip oldukları menkul kıymetleri, Lehman Brothers'ın tasfiye sürecinde elde edebileceği fiyatlar üzerinde değerlendirme zorunda kalacaklar. İki muhasebe örgütü arasındaki ilişkiler bu aralar çok sıcak ve birlikte hareket ediyorlar ve muhtemelen Amerika yakın bir gelecekte uluslararası muhasebe kurallarını benimseyecek. Acaba bu kurumlar ısrarlı bir biçimde, finansal piyasalarda kargaşa çıkmasına neden olacak bir soyut hedefin peşinde mi koşuyorlar ?

Bankaların başlangıçta 'gerçek değer' uygulamasına karşı yönelttikleri mücadele kendi amaçlarına hizmet ediyordu. Nisan ayında, bir lobi grubu olan Uluslararası Finans Enstitüsü (IIF) bu iki standart belirleyici kuruma gizli bir memorandum gönderdi. Memorandumda, piyasaların acele, başarısızlığa düştüğü, sınıfta kaldığı hususunun 'açık, bariz' olduğu belirtiliyor, bu nedenle şirketlerin, 'uygun olmayan değerlendirme' durumunda kalan 'sağlam' varlıkları için, 'gerçeğe uygun değer' uygulamasını askıya almalarına izin verilmesi isteniliyordu. O tarihte bile bu yaklaşım yeteri kadar destek bulmuyordu. Goldman Sachs, bu

yaklaşımı "Alice Harikalar Ülkesinde muhasebesi" olarak nitelendirip, protesto amacıyla IIF üyeliğinden istifa etmişti. Bu gün şu husus o kadar açık ki, o açıklamalar muhasebecilerin hayal gücünün gerçek olmayan inanışlarından ibaret değilmiş. Örneğin Temmuz ayında Merrill Lynch yatırım bankası büyük bir yapılandırılmış kredi portföyünü, üzerinde yazan değerlerin yüzde 22'si – bilançosunda gösterilen değer altında – düzeyinde bir fiyatla sattı. FASB başkanı Bop Herz gerçeğe uygun değer uygulamasının, yatırımcılara "şeffaflık sağlanması açısından esas" olduğunu ifade ediyor.

Yine de gerçeğe uygun değer konusundaki tüm eleştiriler kolaylıkla göz ardı edilemez. Yaşanılan kredi sıkışıklığı gündeme üç tane dahiyane ancak çözümü zor soru işareti getirdi. Bu soru işaretlerinin, kaygıların birincisi, bu muhasebe uygulamasının finansal döngü (cycle) oluşumunu destekleyip, desteklemediği. Bankacılar bir finansal ve ekonomik daralma sürecinde gerçeğe uygun değer muhasebesinin kendilerini hep birlikte maruz kaldıkları zararları yazmaya, bilançoya yansıtmaya zorladığını, bu şekilde fiyatları ve değerlendirmeleri daha da aşağıya çekecek olan acil (yangından mal kaçırır gibi) varlık satışı mecburiyetinde kaldıklarını ifade etmekte-

dirler. Halbuki geleneksel muhasebe uygulamaları çerçevesinde maruz kalınan zararlar, defterleri çok daha yavaş biçimde etkilemektedir. Bazıları bu alanda İspanya'nın, verdikleri kredilerin geri dönüşünde sıkıntıyla karşılaşmaları durumunda karlarının ve sermayelerinin daha az erimesini sağlayacak şekilde bankaların, karlı dönemlerde karşı karşıya kaldıkları zararlar için daha fazla karşılık ayırmalarını gerekli kılan sistemini çok beğenmektedirler.

Henüz fiyat düzeyindeki oynamaların kredi ürünleri üzerinden oluşan zararları büyütüp, büyültmeyeceğini kestirmek için erken. Bazı ilgililer kısa süre içinde değer kayıpları yüzünden yaşanan zarar yazmaların gerçekte istikrarın yeniden tesis edilmesine yardımcı olacağını iddia ediyorlar. Japonya Finans Bakanı Yoshimi Watanabe, Japon bankalarının "zarar durumuyla karşılaşmaktan kaçındıkları" için ülkenin ekonomik sorunlarını ağırlaştırdıklarını söylüyor. Ancak standart belirleyicilerin esas savunma noktası finansal istikrarın geliştirilmesinin, muhasebenin amacı olmadığı hususu.

Diğer bir ifade ile eğer finansal döngü oluşumunu destekleme gibi bir sorun varsa bu başkalarını ilgilendiriyor. Zaten şu anda Merkez Bankaları, bankalardan kabul ettikleri geleceğe ilişkin gelirlere

dayalı (rehin edilmiş) menkul kıymetler konusundaki kurallarını esnetmiş bulunuyor ki, bu yaklaşım yüksek riskli menkul kıymetlerin fiyatlarını desteklemeye yardımcı oldu. Ve 'swaps'- varlık değiş-tokuşu - piyasasındaki kargaşa 'on-exchange' ticaretin önemini göstermiş bulunuyor ki, ticaret, piyasada gerilim olduğu durumlarda bile düzenini koruyor.

Son olarak, piyasa fiyatları ile bankaların sermaye yeterliliği arasında bir devre kesici sistem kurulması muhasebecilerin değil, bankacılık işlemleri düzenleyicilerinin işi. Haliha-zırda onlar, bankaları bolluk yıllarında daha fazla sermaye arttırmaya zorlayacak "finansal döngü önleyici" rejimler üzerinde çalışıyorlar. Onlar bu çabalarını, varlık fiyatlarının piyasa gelişmelerine haddinden fazla duyarlı davranıldığı şeklinde bir kanaate sahip olmaları halinde, çalkantı dönemlerinde sermaye yeterliliği kurallarını askıya alacak şekilde ileri götürebilirler. Avrupa'da bazı ulusal kural koyucular halen, sermaye yeterliliğinin tanımlanmasında bir ölçüye kadar kendi inisiyatiflerini kullanabiliyorlar. Bu konuda emeklilik sistemi kuralları ile ilgili olarak geçmişten gelen bir uy-

gulama bulunuyor ki, bu uygulamada şirket emeklilik sistemlerinde piyasa fiyatları esas alınıyor ancak, firmaların yaptığı nakit ödemeler, likiditeyi idame ettirmek amacıyla zaman içinde yayılıyorlar. Kural koyucuların ve yatırım-

cıla-

rın, eğer istiyorlarsa, bir görüş sahibi olmalarına olanak sağlayacak şekilde, bankalar, finansal tablolarını, sahip oldukları varlıkların hem maloluş değerini hem gerçeğe uygun değerini gösterecek şekilde düzenleyebilirler.

"Finansal döngü tetikleme" konusunu bankacılık kurallarını koyan kurumlara bıraksalar bile, yine de muhasebe standardı koyucuların yapması gereken oldukça çok iş bulunuyor. İkinci ve hemen cevaplanması aciliyet taşıyan bir soru, likit olmayan (bazen tek ve nevi şahsına münhasır) varlıkların

nasıl değerlendirileceği. Bir yaygın çözüm, bankaların bu alanda kendi modellerini kullanmaları. Ancak bazı yatırımcılar bu uygulamanın banka yöneticilerine çok fazla karar yetkisi vermesi konusunda kaygı duyuyorlar ki, - bu hususa şaşır-mak gerekir, zira yüksek dereceli likit olmayan (düzey 3) varlıkların boyutu, birçok bankanın, küçülmüş olan piyasa değerlerine göre kaygı verecek ölçüde yüksek. Bunlar, genel kabul görececek bir yöntem bulunmasının olanaklı olmadığı bu tür varlıkların bir karmaşıklığını oluşturuyor. Bu alanda verilebilecek en iyi yanıt, finansal

tabloların, yatırımcıların kendi görüşlerini oluşturmalarına izin verecek şekilde geniş kapsamlı tutulması. Bu hafta IASB bu açıdan yardımcı olacak bir yeni kılavuz yayınladı.

Üçüncü problem uzun vadeli bir nitelik taşıyor: Gerçeğe uygun değer kurallarının tutarsızlığı. Bugün bir finansal varlığın nasıl bir işleme tabi tutulacağı hususu şirketin niyetine bağlı bulunuyor. Eğer o varlık bir ticari işleme konu olacaksa onun piyasa değerinin kullanılması gerekiyor. Eğer o varlık sadece “satış konusu olabilir” niteliği taşıyorsa, bilançoda piyasa değerinin esas alınması gerekiyor, ancak, eğer vade sonuna kadar elde tutulacaksa değer kaybından oluşacak zararlar gelir tablosunda dikkate alınmıyor veya geleneksel bir borç ise değer kaybına tabi tutulacak şekilde maloluş fiyatı ile muhafaza ediliyor. Bu kural herkesin kendi çıkarına göre yorumlayabileceği bir nitelik taşıyor. Değişik bankalar aynı finansal varlığı değişik değerler taşıyacak şekilde tablolarında gösterebilirler. Derecelendirme kuruluşu Fitch’e göre 2007 yılı sonu itibariyle Batılı bankalar varlıklarının yaklaşık yarısını “gerçeğe uygun değer”leri ile gösterdiler, ancak uygulama bankadan bankaya çok değişti: bu oran Goldman Sachs’da yüzde 86 iken Bank of America’da yüzde 27 idi.

Bu durumda en açık seçik çözüm tüm finansal varlıklar ve yükümlülükler için gerçeğe uygun değer kullanılması. Bu çözüm, zaten tam da, hem FASB’nin hem IASB’nin amaçladığı maksat. Bu iki kurum aynı doğrultuda, varlıkların ve yükümlülüklerin değerlerinde meydana gelen değişimler, olağan gelir ve giderlerden açık bir biçimde ayrılacak tarzda gelir tablolarının temizlenmesini istiyorlar.

Düşük riskli bankalar için bu yöntem az bir değişikliğe neden olacak: hem HSBC hem Santander bankaları kendi borç hesaplarının gerçeğe uygun değerinin, o hesapların üzerlerinde taşıdığı değer hafif şekilde üstünde olduğunu rapor ediyorlar. Fakat bu uygulama yüksek riskli kurumlar için büyük zarar yekunları ifade etmektedir. Bank of America bir büyük mortgage kreditorü olan Countrywide’ı satın aldığı vakit, bir başka koşul altında, satın almış olduğu sorunlu kuruluşun yükümlülüklerini gerçeğe uygun değer yöntemiyle fiyatlandırıp, Countrywide’ın öz kaynaklarını sıfırlamak zorunda kalmıştı. Bu nedenle bankacıların gerçeğe uygun değer kuralının borçlar, yükümlülükler için kullanılmasına şiddetle karşı çıkmaları beklenir: bir banka yöneticisi bunu “delilik” olarak adlandırmaktadır. Bu alanda standart belirleyici-

lerin entelektüel açıdan tutarlılık sağlanması yolundaki istekleri, neticede siyasi alanda bir bataklığa saplanabilir.

Muhasebe iyi ses getirecek bir kredi sahibi oldu mu? Geçen yıl yaşananlar bize standard belirleyicilerin artık gerçekten bağımsız olduklarını ve yönetim kademesi, kural koyucular ve vergi idaresi çalışanlarından ziyade, yatırımcıların ihtiyaçları üzerinde yoğunlaştıklarını gösterdi. IASB’nin yönetimi alanında yapılacak reform bu bağımsızlığı daha da güçlendirici bir nitelik taşıyor. Bu gelişme memnuniyetle karşılanmalı. Gerçeğe uygun değer uygulamasının aksayan yönlerine rağmen, bankalar kendi güven vermeyen, riskli kredi açılımlarını bir maliyetle taşımak için lisans sahibi olmamalıydılar.

Aynı zamanda uygun değer alanındaki reform daha, eksiktir, natamamdır. Eğer kural koyucular bankacılık sektörü krizleri ile gerçek anlamda mücadele etmek istiyorlarsa, muhasebe ile sermaye yeterliliği arasındaki geleneksel, mekanik bağı, ilişkiyi terk etmek ihtiyacı duyabilirler. Bu her iki taraf içinde kötü bir şey değildir. Yatırımcılar ve kural koyucular, ne yapılması gerektiği konusunda anlaşamaları bile, finansal problemlerin tanımlanabilmesinde piyasaya dayalı bir lisans paylaşma-

Cari açık rekora doymuyor

Dış ticaret açığı yüzde 26.7 artarak 7 milyar 954 milyon dolar oldu. Cari açık, Temmuz ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 43,4 oranında artarak 4 milyar 117 milyon dolara yükseldi. Ocak-Temmuz döneminde yüzde 42,5 artışla 31 milyar 554 milyon dolara çıkan cari açık, son bir yılda yeni bir rekor kırarak 47 milyar 98 milyon dolar oldu.

Türkiye, yılın ilk yedi ayında 45 milyar dolara yakın dış ticaret açığı verdi. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Temmuz ayı dış ticaret gerçekleştirmelerini açıkladı. Buna göre Temmuz ayında; geçen yılın aynı ayına göre ihracat yüzde 40.8 artışla 12 milyar 583 milyon, ithalat yüzde 35 artışla 20 milyar 537 milyon, dış ticaret açığı yüzde 26.7 artarak 7 milyar 954 milyon dolar oldu. Geçen yılın Temmuz ayında yüzde 58.7 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, bu yıl aynı ayda yüzde 61.3'e yükseldi.

Ocak-Temmuz döneminde ihracat

geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 39 artarak 81 milyar 397 milyon, ithalat yüzde 36.6 artarak 126 milyar 380 dolar oldu, açık yüzde 32.4 büyüyerek 44 milyar 983 milyon dolara ulaştı. Yedi aylık dönemlere göre ihracatın ithalattı karşılama oranı yüzde 63.3'ten yüzde 64.4'e çıktı.

Temmuz ayında Avrupa Birliği (AB) ülkelerine yapılan ihracat geçen yılın aynı ayına göre yüzde 23.3 artarak 6 milyar 92 milyon dolar olarak gerçekleşti. Toplam ihracat içinde AB ülkelerinin payı yüzde 48.4 oldu. Temmuz'da en çok ihracat yapılan ülke yine Al-

manya oldu. Bu ülkeye yapılan ihracat geçen yılın aynı ayına göre yüzde 24.7 artarak 1 milyar 227 milyon dolar oldu. Bu ülkeyi 968 Milyon dolarla Birleşik Arap Emirlikleri, 839 milyon dolarla İtalya ve 776 milyon dolarla İngiltere izledi. İthalatta ise Rusya ilk sırada yer aldı. Bu ülkeden yapılan ithalat yüzde 51.1 artarak 3 milyar 146 milyon dolara ulaştı. Rusya'yı 1 milyar 789 milyon dolarla Almanya, 1 milyar 474 milyon dolarla ABD ve 1 milyar 426 milyon dolarla Çin izledi.

Fasıllar bazında en büyük ihracat kalemini oluşturan kara taşıtları ve

aksam-parçaları ihracatı Temmuz ayında 1 milyar 889 dolar olurken; bu fasılı 1 milyar 871 milyon dolarla demir ve çelik, 1 milyar 18 milyon dolarla mineral yakıtlar, mineral yağlar, 918 milyon dolarla makineler, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam parçaları ve 754 milyon dolarla örme giyim eşyası izledi.

Aynı ayda; ithalatta ise en büyük kalemi 5 milyar 113 milyon dolarla mineral yakıtlar, mineral yağlar oluşturdu. Bu fasılı 2 milyar 860 milyon dolarla demir ve çelik, 2 milyar 207 milyon dolarla makineler, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam-parçaları izledi.

Türkiye'nin Temmuz sonu itibarıyla son bir yıldaki ihracatı 130.1 milyar, ithalatı 203.9 milyar, dış ticaret hacmi 334 milyar, dış ticaret açığı ise 73.8 milyar dolara ulaştı.

Temmuz sonu itibarıyla son bir yıllık dönemde toplam 130 milyar 111 milyon dolarlık ihracat yapan Türkiye, aynı dönemde 203 milyar 899 milyon dolar tutarında ithalat gerçekleştirdi.

Cari açık, Temmuz ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 43,4 oranında artarak 4 milyar 117 milyon dolara yükseldi. Ocak-Temmuz döneminde yüzde 42,5 artışla 31 milyar 554 milyon dolara çıkar cari açık, son bir yılda yeni bir rekor kırarak 47 milyar 98 milyon dolar oldu.

Merkez Bankası tarafından açıklanan verilere göre; Temmuz ayında cari açık, geçen yılın aynı ayıyla

karşılaştırıldığında yüzde 43,4 oranında artarak 2 milyar 871 milyon dolardan 4 milyar 117 milyon dolara yükseldi.

Ödemeler dengesindeki dış ticaret açığı Temmuz ayında geçen yılın aynı ayına oranla yüzde 32,6 artarak 6 milyar 480 milyon dolara, hizmetler dengesi kaleminden kaynaklanan net gelirler yüzde 26,2 oranında artarak 2 milyar 618 milyon dolara ve gelir dengesi kaleminden kaynaklanan net giderler yüzde 7,2 artarak 464 milyon dolara yükseldi. Aynı dönemde cari transferlerden kaynaklanan girişlerin yüzde 44 oranında azalarak 209 milyon dolara düştü.

Bu gelişmeler sonucunda Ocak-Temmuz döneminde cari açık, geçen yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında yüzde 42,5 oranında artarak 22 milyar 140 milyon dolardan 31 milyar 554 milyon dolara yükseldi. Temmuz ayı itibarıyla yıllık cari açık da 47 milyar 98 milyon dolara yükseldi. Uzun zamandır yükseliş trendini sürdüren yıllık cari açık Haziran itibarıyla 45 milyar 852 milyon dolar düzeyinde bulunuyordu.

Ocak-Temmuz dönemi verilerine göre ödemeler dengesi tablosundaki dış ticaret dengesi, bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 39,6 artarak 35 milyar 249 milyon dolar tutarında açık verdi. Yılın yedi aylık dönemi alt kalemler itibarıyla incelendiğinde, altın dahil ithalat (CIF) harcamalarının bir önceki yıla oranla yüzde 36,6 oranın-

da artarak 126 milyar 380 milyon dolara ulaştığı; ihracat (FOB) gelirlerinin yüzde 39 oranında artarak 81 milyar 397 milyon dolara çıktığı; tahmini bavul ticareti gelirlerinin ise yüzde 4,7 oranında azalarak 3 milyar 232 milyon dolar olduğu görüldü.

Temmuz ayı tahmini veriler olmak üzere, yedi aylık dönemde turizm gelirleri geçen yılın aynı dönemine oranla yüzde 23,7 artarak 10 milyar 483 milyon dolara, turizm giderleri de yüzde 9,9 artarak 2 milyar 126 milyon dolara yükseldi. Bunun sonucunda söz konusu dönemde, net turizm gelirleri yüzde 27,8 oranında artarak 8 milyar 357 milyon dolar olarak gerçekleşti.

Ücret ödemeleri ve yatırım geliri kalemlerinden oluşan gelir dengesi kalemindeki net çıkış, 2007 yılının Ocak-Temmuz dönemine göre yüzde 20 oranında artarak 4 milyar 858 milyon dolar olarak gerçekleşti. Yatırım geliri kaleminin altında büyük ölçüde kar transferlerinden oluşan doğrudan yatırımlar ve faizlerden oluşan diğer yatırımlarda gerçekleşen net çıkış, sırasıyla yüzde 64,7 artışla 1 milyar 945 milyon ve yüzde 27,2 artışla 3 milyar 270 milyon dolar olurken; portföy yatırımlarından kaynaklanan net giriş 418 milyon dolara ulaştı.

Ocak-Temmuz döneminde uzun ve kısa vadeli kredilere ilişkin faiz giderleri, bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 18,3 artarak 4 milyar 561 milyon dolar olarak gerçekleşti. Ocak-Temmuz dönemi-

minde finans hesaplarında gerçekleşen net sermaye girişi, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 79,7 artarak 35 milyar 917 milyon dolar oldu.

Doğrudan yatırımlar kalemi altında, Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerin yurtdışındaki ortaklarından kullandıkları kredileri ve yurtdışında yerleşik kişilerin Türkiye'de gerçekleştirdikleri gayrimenkul alımlarını da içeren yurtdışında yerleşik kişilerin yurtiçinde yaptıkları net yatırımlar, geçen yılın Ocak-Temmuz döneminde 14 milyar 516 milyon dolar olarak gerçekleşmişken bu yılın aynı döneminde yüzde 35,5 azalışla 9 milyar 358 milyon dolar oldu.

Yabancıların Türkiye'de gerçekleştirdikleri net gayrimenkul alımları geçen yılın aynı dönemine oranla yüzde 15,4 artarak 1 milyar 720 milyon dolara yükseldi. Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerin yurtdışındaki ortaklarından kullandıkları kredilerle ilgili olarak 35 milyon dolar net kredi kullanımı gerçekleştirildi. Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yaptıkları net yatırımlarla ilgili olarak, 2007 yılının yedi aylık döneminde net 1 milyar 768 milyon dolar tutarında yatırım yapılmışken 2008 yılının aynı döneminde yapılan yatırım miktarı 1 milyar 829 milyon dolara yükseldi. Sonuç itibariyle, doğrudan yatırımlar kaleminde Ocak-Temmuz döneminde gerçekleşen net sermaye girişi, geçen yılın aynı dönemine oranla yüzde 40,9 azala-

rak 7 milyar 529 milyon dolar oldu.

2007 yılının Ocak-Temmuz döneminde 8 milyar 530 milyon dolar net sermaye girişi olan portföy yatırımlarında bu yılın yedi aylık döneminde 2 milyar 535 milyon dolar tutarında net giriş gerçekleşti. Yerlilerin yurtdışında menkul değer alım satımları ile ilgili olarak, 2007 yılının Ocak-Temmuz döneminde 1 milyar 429 milyon dolar net alım gerçekleştirilmişken, 2008 yılının aynı döneminde 452 milyon dolar tutarında net alım yapıldı. Yabancılar hisse senedi piyasasında Temmuz ayındaki 579 milyon dolar tutarındaki net alımla birlikte Ocak-Temmuz döneminde toplam 3 milyar 351 milyon dolar net alım gerçekleştirdi. Öte yandan, devlet iç borçlanma senetleri piyasasında Temmuz ayında yapılan 413 milyon dolar tutarındaki net alımla birlikte Ocak-Temmuz döneminde yurtdışı yerleşiklerce toplam 2 milyon dolar tutarında net alım gerçekleştirildi.

Ticari ve nakit krediler ile mevduatlardan oluşan diğer yatırımlar kaleminde geçen yılın Ocak-Temmuz döneminde 6 milyar 569 milyon dolar net giriş gerçekleşmişken, bu yıl aynı dönemde 26 milyar 512 milyon dolar net giriş oldu.

Varlıklarda; bankaların yurtdışı muhabirleri nezdindeki döviz varlıkları, 2007 yılının Ocak-Temmuz döneminde 5 milyar 125 milyon dolar artmışken, bu yıl aynı dönemde 8 milyar 837 milyon dolar artış

gerçekleşti. 2007 yılının Ocak-Temmuz döneminde 12 milyar 163 milyon dolar artış gözlemlenen yükümlülükler kaleminde 2008 yılının aynı döneminde 36 milyar 819 milyon dolar artış oldu.

İthalat karşılığı sağlanan ticari krediler kaleminde Ocak-Temmuz döneminde 5 milyar 610 milyon dolar net kullanım kaydedildi. Aynı kalemde geçen yılın aynı döneminde 3 milyar 97 milyon dolar net kullanım gerçekleşti. 2007 yılının Ocak-Temmuz dönemiyle karşılaştırıldığında, bankacılık sektörünün yurtdışından sağladığı net kredi miktarı yüzde 46,1 artarak 5 milyar 277 milyon dolar olurken, diğer sektörlerin sağlamış olduğu net kredi miktarı yüzde 41,5 artarak 19 milyar 235 milyon dolar oldu.

Yurtdışında yerleşik kişilerce Merkez Bankası ile yurtiçinde yerleşik bankalarda tutulan mevduat hesaplarından oluşan mevduatlar kaleminde, bir önceki yılın Ocak-Temmuz döneminde 5 milyar 782 milyon dolar net çıkış gerçekleşmişken, bu yılın aynı döneminde 4 milyar 207 milyon dolar tutarında net giriş gözlemlendi. Bu dönemde yurtdışı bankaların yurtiçinde tuttukları net mevduat tutarı 4 milyar 631 milyon dolar tutarında arttı. Finans hesaplarının son kalemi olan rezerv varlıklarının içinde bulunan resmi rezervler, 2007 yılının Ocak-Temmuz döneminde 7 milyar 863 milyon dolar artmışken, bu yılın aynı döneminde 659 milyon dolar artış gösterdi.

Ekonomik durgunluk talebi gerilettilti

Ekonomide yaşanan durgunluk, üretimde gerilemeye ve talep daralmasına yol açtı. Bir önceki yılın ilk altı ayı ile kıyaslandığında dayanıklı tüketim malları üretimi yüzde 8,6 ve satışları yüzde 7,5 oranlarında azaldı.

Ekonomide yaşanan sıkıntılar üretim ve satışlara yansıldı. Devlet planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan ekonomik gelişmeler çalışmasına göre sanayi üretiminde geçen yıla kıyaslandığında önemli gerileme yaşandı. Aynı zamanda yurt içi satışlarda da bu durum etkisini gösterdi. Aylık verilere göre, sanayi üretimi, 2008 yılı Haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 0,8 oranında artmıştı. Mevsimsel düzeltilmiş sanayi üretim endeksinde ise Haziran ayında Mayıs ayına göre yüzde 2,0 oranında azalış gerçekleşti.

2008 yılı Haziran ayında, bir önce-

ki yılın aynı ayına göre, madencilik ve enerji sektörleri üretimlerinde sırasıyla, yüzde 20,3 ve yüzde 4,5 oranlarında artış gözlenirken, imalat sanayi sektörü üretimi yüzde 0,4 oranında daraldı. 2008 yılı Mayıs ayı imalat sanayi üretimindeki artışta; endeks içindeki payları yüksek olan, gıda ürünleri, ana metal, taş-toprak, elektrikli makina, taşıt ve petrol alt sektörlerinde kaydedilen üretim artışları etkili oldu.

Enerji sektöründe son dört yıldır gözlenen istikrarlı üretim artışı, 2008 yılının Haziran ayında da devam etti ve sektörde Haziran ayında yüzde 4,5 oranında üretim artışı

kaydedil. 2008 yılı Temmuz ayı toplam imalat sanayi kapasite kullanım oranı 2007 yılının Temmuz ayına göre 1,9 puan azalarak yüzde 80 oranında gerçekleşti.

Temmuz ayında özel sektör imalat sanayi kapasite kullanım oranı geçen yılın aynı ayına göre 2,5 puan azalarak yüzde 78,1 olurken, kamu sektörü kapasite kullanım oranı 3,4 puan artarak yüzde 93,3 olmuştu. Özel imalat sanayiinde taşıt araçları, giyim, toprak ürünleri ve ana metal alt sektörlerinde yüksek kapasite kullanım oranlarına ulaşmıştı.

2008 yılı Haziran ayında mevsim-

sel düzeltilmiş serilere göre toplam imalat sanayi kapasite kullanım oranı yüzde 79,2 seviyesinde gerçekleşti. İşyerlerinin üretim ve yurtiçi satışlar konusunda 2008 yılı Ağustos ayı beklentilerine ilişkin değerlendirmeye göre; üretimde artış beklediğini belirten işyerlerinin oranı yüzde 35,8 olurken, işyerlerinin yüzde 14,5'i üretimde azalış beklemekte. İşyerlerinin yüzde 43,7'si yurt içi satışlarda artış beklerken, yüzde 11,5'i ise yurt içi satışların düşeceği beklentisinde olduklarını ifade ettiler.

2008 yılının Haziran ayında dayanıklı tüketim malları üretim ve satışları, sırasıyla, bir önceki yılın aynı ayına göre, yüzde 13,2 ve yüzde 14,2 oranlarında; Ocak-Haziran döneminde de, bir önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla, yüzde 8,6 ve yüzde 7,5 oranlarında azaldı.

2008 yılının Mayıs ayında; dört beyaz ana ürünün üretim ve ithalatı, sırasıyla, yüzde 3,9 ve yüzde 13,1 oranlarında azalırken, iç satışları ve ihracatı, sırasıyla, yüzde 10,4 ve yüzde 2,1 oranlarında arttı. 2008 yılının Ocak-Mayıs döneminde dört beyaz ana ürünün üretim ve ithalatı bir önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 3,7 ve yüzde 9,1 oranlarında azalırken; iç satışlar ve ihracatı, sırasıyla, yüzde 3,1 ve yüzde 0,8 oranlarında artmıştı.

2007 yılında yüzde 4,2 oranında azalan otomobil satışları; 2008 yılı-

nın Ocak-Haziran döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 18,2 oranında artmıştı. 2008 yılının Haziran ayı hariç tüm aylarında artış gözlenen otomobil satışlarında, Haziran ayında yüzde 4,7 oranında azalış gözlemlendi.

Otomobil üretimi; 2008 yılının Haziran ayında yüzde 1,9 oranında azalırken, Ocak-Haziran döneminde yüzde 19,3 oranında artmıştı. 2008 yılının Haziran ayında otomobil ihracatı, 2007 yılının aynı dönemine göre, yüzde 15,7 oranında artarken, Ocak-Haziran döneminde de yüzde 22,3 oranında artmıştı. 2007 yılının Ocak-Haziran döneminde yüzde 80,3 olarak gerçekleşen otomobil ihracat-üretim oranı, 2008 yılının aynı döneminde yüzde 82,4 olarak gerçekleşmişti.

2008 yılının Haziran ayında, yüzde 1,1 oranında azalan ithal otomobil satışları, Ocak-Haziran döneminde yüzde 17 oranında artmıştı. 2007 yılının Ocak-Haziran döneminde, yüzde 66,8 olarak gerçekleşen ithal otomobil-toplam otomobil satış oranı, 2008 yılının aynı döneminde yüzde 66,1 olarak gerçekleşmişti.

Yaklaşık iki yıldır durgunluk ve küçülme yaşanan inşaat sektöründe yeni alınan yapı ruhsatlarının sayısı ve yapılacak bina sayısında gerileme sürüyor. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), yılın ikinci çeyreğine ilişkin yapı izinleri istatistiklerini açıkladı.

Buna göre Ocak-Haziran döneminde belediyeler tarafından "yapı ruhsatı" verilen bina sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 13,6, daire sayısı yüzde 10,5, toplam yüzölçümü de yüzde 12,6 geriledi.

Yapı ruhsatı alınan binaların toplam değerinde ise altı aylık dönemlere göre yüzde 3,1 oranında bir artış yaşandı. Geçen yıl ilk altı ayda alınan yapı ruhsatlarında 47 bin 53 olan konut bina sayısı bu yıl aynı dönemde yüzde 15,3 düşerek 39 bin 851'e; konut yüzölçümleri yüzde 14,6 düşüşle 43 milyon 871 bin 844 metrekareden, 37 milyon 477 bin 625 metrekareye geriledi.

Önceki yıllarda alınan ruhsatlar kapsamında inşaatı ve diğer süreçleri tamamlanarak bu yıl ilk altı ayda kullanım izni alan yapıların toplam sayısı geçen yılın eş dönemindekinin yüzde 7,4, daire sayısı da yüzde 0,1 altında kaldı. Bu yapıların yüzölçümünde yüzde 11,3, değerinde ise yüzde 30,1 oranında artış oldu.

2007 yılının ilk altı ayında yapı kullanma izin belgeleri kapsamında 26 bin 890 olan konut bina sayısı bu yıl aynı dönemde yüzde 9,4 düşüşle 24 bin 367'ye geriledi. Konut yüzölçümleri ise yüzde 3,7 artışla 20 milyon 374 bin 973 metrekareden 21 milyon 131 bin 627 metrekareye yükseldi.

İş yapmak kolaylaştı

Dünya Bankası tarafından yayınlanan yıllık raporlar serisinin altıncısı olan Doing Business 2009'un bulgularına göre, düzenleyici reformlar dünya genelinde hız kazanıyor ve bu yıl rekor düzeylere ulaşıyor. Yeni rapor, Haziran 2007 ile Haziran 2008 arasında, 113 ekonomide iş yapmayı kolaylaştıran 239 reform olduğunu ortaya koyuyor.

Dünya Bankası tarafından yayınlanan rapor küresel ekonomide iş yapmanın kolaylaştığını ve bu anlamda reformların hızlandığını ortaya koydu. Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerinin yüzde 90'dan fazlası reform yaparak, bu bölge peş peşe beşinci yılda da, dünya bölgeleri içinde birinci sırayı aldı. En çok reform yapan ekonomiler listesine yeni ülkelerin katılmasıyla, bu trend doğruya doğru kaymakta. Azerbaycan, raporun incelediği 10 sahanın yedisinde yaptığı iyileştirmelerle, bu yıl iş düzenlemelerinde dünyanın önde gelen reformcusu oldu.

Afrika da, düzenleyici reformlarda rekor yılını yaşadı, burada 28 ülke, iş yapmayı kolaylaştıran 58 reform

mu tamamladı; bu sayı bugüne dek bir yılda kaydedilen en yüksek sayı oldu. Ve, dünyada iş düzenlemelerinde en çok reform yapan 10 ülkenin üçü bu bölgede yer aldı. En öndeki 10 ülke sırasıyla, Azerbaycan, Arnavutluk, Kırgızistan, Beyaz Rusya, Senegal, Burkina Faso, Botswana, Dominik Cumhuriyeti ve Mısır oldu.

Doing Business, bir işletmeyi başlatma ve sürdürmede devletin koyduğu şartları yerine getirme, ülkeler arası ticaret, vergi ödeme ve bir işletmeyi sona erdirmeye süre ve maliyetlerini ortaya koyan, 10 iş düzenleme göstergesine dayalı olarak ekonomileri sıralamakta. Bu sıralamalar, makroekonomik politika, altyapı kalitesi, döviz değişkenliği, yatırımcı algıları veya suç oranları

gibi sahaları yansıtmıyor.

İş yapmada genel düzenleyici kolaylık bakımından küresel sıralamada Singapur peş peşe üçüncü yılda da dünya birincisi oldu. İkinci Yeni Zelanda ve üçüncü Amerika Birleşik Devletleri oldu. Bahreyn ve Mauritius ise en iyi 25 arasına bu yıl katıldı.

Finansal ve Özel Sektör Kalkınmasından Sorumlu Dünya Bankası/IFC Başkan Yardımcısı Michael Klien "Ekonomilerin, verimli, kullanılması kolay ve kullanan herkesin erişebileceği kurallara ihtiyacı var. Aksi halde işletmeler, düzenlenmemiş, kayıtdışı ekonomiye sıkışıp kalıyor ve burada finansmana daha az erişebiliyor, daha az işçi çalışabiliyor ve işçiler de çalışma

mevzuatı korumasından yararlanmıyor" dedi. Ayrıca Klien, "Doing Business iyi kuralları teşvik ediyor, ve iyi kurallar sağlıklı işletmecilik için "kimi bildiği"nden daha elverişli bir temeldir" diye ekledi.

Afrika'da, en çok iş düzenlemesi reformu yapan diğer ekonomiler arasında, çatışma dönemi sonrasını yaşayan iki ülke, Liberya ve Sierra Leone ile Ruanda yer alıyor. Latin Amerika'daki ekonomilerin yarısı bu türden reformlar yaptılar, öte yandan Orta Doğu ve Kuzey Afrika ve Doğu Asya'da ise yaklaşık üçte ikisi reform yaptı.

Kanada, Yunanistan, Macaristan ve Portekiz dahil, yüksek gelirli yedi OECD ülkesi de bu yıl düzenleyici reformlar yaptılar. Gelişen büyük piyasalar arasında Çin ilk sırayı aldı – orada yapılan reformlar krediye erişmeyi, vergi ödemeyi ve sözleşmeleri uygulamayı kolaylaştırmakta. Güney Afrika ise, bir işi başlatmayı ve vergi ödemeyi kolaylaştırdı. Brezilya ve Hindistan ise ticaret süreçlerini kolaylaştırdı.

"Dünya genelinde ekonomiler gitikçe artan oranda iş dostu reform ajandalarına kendilerini adıyor" diyor, raporun eşyazarı ve Dünya Bankası/IFC Finansal ve Özel Sektör Kalkınma Başkan Yardımcılığında Direktör olan Penelope Brook. "Yenilerin, iş düzenlemelerini daha önce reform yapanları örnek aldığını görüyoruz. Ayrıca, Afrika'da da bu reformları görüyoruz, birçok ekonomi, üst sırada yer alan Afrika ülkelerinden ilham alıyor."

Doing Business, 181 ekonomiyi

genel iş yapma kolaylığı bakımından sıralıyor. En iyi 25 sırasıyla şunlar: Singapur, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri, Hong Kong (Çin), Danimarka, Birleşik Krallık, İrlanda, Kanada, Avustralya, Norveç, İzlanda, Japonya, Tayland, Finlandiya, Gürcistan, Suudi Arabistan, İsveç, Bahreyn, Belçika, Malezya, İsviçre, Estonya, Kore, Mauritius ve Almanya.

Türkiye, Dünya Bankası Grubu'nun 181 ülkeyi kapsayan İş Yapma Kolaylığı sıralamasında bir sıra yükselerek, geçtiğimiz yıl bulunduğu 60. sıradan 59. sıraya yükseldi. Türkiye önceki yıl 34 sıra birden yükselmişti.

Son iki İş Yapma Kolaylığı raporunda Türkiye'nin düzenleyici ortamı daha da etkinleştirmeye ve düzenlemenin ekonomik faaliyetler üzerindeki yükünü azaltmaya yönelik önlemler uyguladığı ve bunun da yatırım ortamının iyileştirilmesi ve özel sektör büyümesi istihdam artışının sürdürülmesi bakımından oldukça önemli olduğu belirtilmektedir.

Özellikle, raporlarda aşağıdaki alanlarda ilerleme kaydedildiği bildirilmektedir: yatırımcıların korunması, vergi ödeme, e-beyanname uygulamasının getirilmesi, ve ayrıntılı vergilerin sadeleştirilmesi, ile sınır ötesi ticaret yapma. Ayrıca, kısa bir süre önce uygulamaya konulan işgücü piyasası reformları (ücret dışı işgücü maliyetlerindeki indirimler), 2008 yılına ait işe alma gücünün endeksinde önemli iyileşmeler sağlanı ve bir önceki rapordaki yüzde 56 seviyesinden yüzde

44'e inildi. Raporla ayrıca gelecekteki reformların özellikle önem kazanacağı politika alanlarına da ışık tutuldu. Özellikle, Türkiye'deki işletmeler izin ve ruhsat alma, işçi istihdamı ve işyeri kapatma gibi konularda ciddi tehditlerle karşılaşmaya devam edecek. Örneğin, Türkiye'de bir çalışma ruhsatı almak 188 gün ve 25 prosedürün tamamlanmasını gerektirmektedir.

Bu alanlardaki düzenleme yükünün, Türkiye'deki yüksek kayıtdışılık seviyesinde rol oynadığı muhtemel görülmekte. Kayıtdışı olarak faaliyet gösteren şirketler genellikle daha yavaş büyümekte, krediye erişimleri daha zayıf ve daha az işçi çalıştırmakta.

Türkiye Hükümeti, şirketlerin büyümesi ve istihdam yaratılması önündeki iş ortamı ile ilgili tehditlerin ortadan kaldırılması için bazı çalışmalar yapmakta. Bu alanda atılacak kilit adımlar arasında; ruhsatlandırma maliyetlerinin azaltılmasına ve işgücü piyasasının daha esnek hale getirilmesine yönelik önlemlerin uygulanması, ve yeni Türk Ticaret Kanunu'nun kabul edilmesi yer almaktadır. Dünya Bankası, Türkiye ile olan Ülke Ortaklık Stratejisi kapsamında, yetkililer ile bu konularda yakın bir şekilde çalışmakta. Örneğin, Banka Rekabet ve İstihdamı Geliştirme Kredisi (CEPDL) serisi yoluyla bu reformlara destek vermekte, ve aynı zamanda ihracatçılara ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelere krediler yoluyla finansman sağlamaktadır.

Türkiye yatırımda geriledi

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü UNCTAD tarafından hazırlanan ve tüm dünyada eşzamanlı olarak tanıtılan 2008 Dünya Yatırım Raporu yayınlandı. Türkiye’de yatırımlarda yüzde 10 oranında bir gerileme bekleniyor.

Küresel ekonomide ve finans piyasalarında çalkantıların sürdüğü, yabancı sermayenin “beklegör” süreci içinde bulunduğu 2008 kriz koşullarında açıklanan Dünya Yatırım Raporu (World Investment Report) 2007 verilerine göre, uluslararası doğrudan yatırımlar tüm dünyada geçen yıl 1.8 trilyon dolarlık rekor bir düzeye ulaştı. 2007 yılında dünya çapında uluslararası doğrudan yatırım hacmi yüzde 30 büyümeye gösterirken, Türkiye’nin bu alandaki artış oranı yüzde 10 ile dünya ortalamasının oldukça altında kaldı. En fazla uluslararası doğrudan yatırım çeken ilk on ülke içinde birinci

sırayı 232,8 milyar dolarla ABD alırken, İngiltere 224 milyar dolarla ikinci, Fransa da 158 milyar dolarla üçüncü oldu. 2006 yılında bu kategoride 17’inci sırada bulunan Türkiye 2007 yılında 23’üncülüğe geriledi.

Türkiye gelişmekte olan ülkeler arasında da beşinci sıradan dokuzuncu sıraya düştü. Rapor verilerine göre Türkiye 22 milyar dolarlık UDY rakamı ile dünya toplamında yüzde 1.2, gelişmekte olan ülkeler kategorisi içinde de yüzde 4.4’lük bir pay aldı.

Raporda en dikkati çeken sonuçlardan biri 2004 yılından bu yana

sürekli artan sınır ötesi birleşme ve satın almaların 2007 yılında yüzde 46’lık bir artışla 1 trilyon 637 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşması oldu. Bu pazarda en yüksek payı yüzde 28 ile özel hisse fonları (private equity) alırken, son dönemin en önemli aktörlerinden olan ege-men servet fonlarının da payında önemli yükseliş kaydedildi.

Raporda, dünya genelinde yabancı yatırımların artışının en önemli gerekçeleri olarak, yüksek büyüme rakamları ile güçlü kurumsal performansların yanı sıra şirketlerin karlarının yüzde 30’ına yakın kısmını yeniden yatırıma dönüştürmeleri, ABD dolarının diğer belli başlı

para birimleri karşısında değerinin düşmesi gösterilirken, eşikaltı (subprime) piyasalarda yaşanan krizin global etkilerinin birleşme ve satınalma (B&S) işlemlerine henüz piyasalara yansımamış olması da önemli bir neden olarak sıralandı.

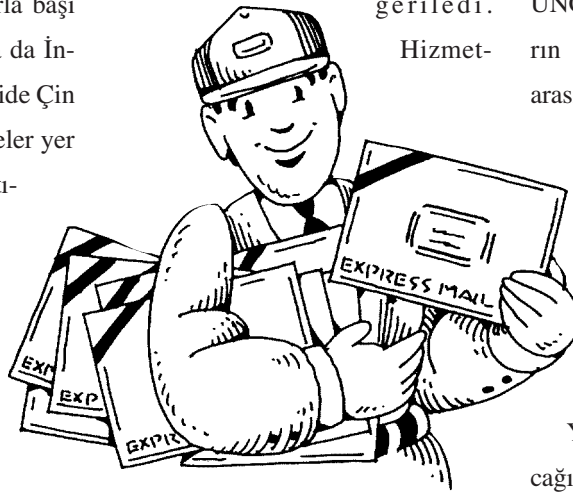
Rapora göre en fazla uluslar arası doğrudan yatırım yapan ilk 10 ülke arasında 313.8 milyar dolarla başı ABD ve 265 milyar dolarla da İngiltere çekerken, bu kategoride Çin dışında sadece gelişmiş ülkeler yer aldı. Girişlerin yanı sıra, yatırım çıkışları itibarıyla bakıldığında ise, Türkiye, 2007 yılındaki 2,1 milyar dolarlık dış yatırımı ile 50'inci sırada yer aldığı gözlemlendi. Türkiye, bu kategoride, 2006 yılında 53'üncü sıradaydı.

En fazla UDY stoku olan ülkeler arasında Türkiye'nin 146 milyar dolarla 21'inci sırada bulunurken, listenin ilk iki sırasını toplamın yüzde 18'ini oluşturan ABD ve İngiltere aldı. ABD'nin 2007 sonuyla UDY stoku 2 trilyon 93 milyar dolar, İngiltere'nin de 1 trilyon 347 milyar dolar olarak hesaplandı.

2007 yılında gelişmiş ülkelerde UDY yatırımlarının yüzde 33 artışla 1 trilyon 248 milyon dolara ulaştı. Gelişmekte olan ülkeler de yüzde 21'lik artışla 500 milyar dolar oldu. Gışmekte olan ülkelerin

bu pastadan aldığı payın 2004 yılında yüzde 39.5 oldu, 2007de bu rakamın yüzde 27.3'e geriledi.

Türkiye'de olduğu gibi tüm dünyada da UDY'nin ağırlıkla sanayiden hizmetler sektörüne kaydı. 1990 yılında imalat sanayi sektörü UDY'den yüzde 41 pay alırken, 2006 sonunda bu rakam yüzde 28'e kadar geriledi.

Hizmet-

ler sektörü ise bu dönemde payını yüzde 50'den yüzde 64'e çıkardı.

UNCTAD'ın çok uluslu şirketlerin 2008-2010 dönemine ilişkin yatırım eğilimlerini ortaya koyan anketine göre, Türkiye "Yatırım İçin En Cazip 15 Ülke" arasında yer alıyor.

UNCTAD'ın Dünya Yatırım Raporu'nun yanı sıra yayınladığı World Investment Prospects çalışması da 2008-2010 dönemine dönük beklentileri ortaya koyuyor. Çok uluslu şirketlerin 2008-2010 dönemine ilişkin yatırım eğilimlerini ortaya

koyan bu ankete göre, Türkiye yatırımcıların "en cazip 15 ülke" sıralamasına girdi. Türkiye'nin geçen yıl 22'inci sırada yer aldığı bu kategoride en cazip ülkeler arasında, Çin, Hindistan, ABD, Rusya, Brezilya, Vietnam, Almanya, Endonezya, Avustralya, Kanada, Meksika, İngiltere, Polonya, Güney Afrika ve Fransa bulunuyor.

UNCTAD'ın anketinde yatırımcıların geleceğe dönük beklentileri arasında ise şu noktalar sıralandı:

Ekonomik yavaşlama ve finansal istikrarsızlık nedeniyle, çok uluslu şirketler orta vadeli yatırım planları konusunda daha az iyimserler.

Yüzde 70'i yatırımlarını artıracığını söylüyor ancak yatırımlarını büyük oranda (yüzde 10'dan fazla) artıracığını belirten yatırımcıların oranı geçtiğimiz yılki yüzde 60 seviyesinden yüzde 45 seviyesine düşmüş durumda.

UNCTAD'a göre global finansal dalgalanmanın etkileri 2007 yılında yatırım akışlarına tam olarak yansımada.

2008 yılında uluslararası doğrudan yatırım akışlarında yüzde 10'luk bir düşüş beklentisi var.

Krizden büyük ölçüde etkilenmeyen gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme ise dengeleyici bir unsur olarak dikkat çekiyor

Tarıma küresel ilgi

Yakın geçmiş dönem, enerji ve metal fiyatlarındaki hızlı yükselmelerin yanısıra gıda maddeleri fiyatlarındaki alarm verici sıçramalara da tanık oldu. Bu olumsuz gelişmede küresel ısınma, elverişsiz iklim koşulları ve biyoyakıt üretiminin yaygınlaşmasının yanısıra, Çin ve Hindistan gibi kalabalık ve çok hızlı büyüyen ülkelerdeki geniş halk kesimlerinin gelir düzeyindeki artışın gıda maddelerine olan talebi şişirmesi de etkili oldu.

Gıda maddeleri fiyatlarındaki hızlı tırmanma bir taraftan özellikle tüketim sepeti içinde gıda maddelerinin ağırlık taşıdığı gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranını yükseltirken, diğer yanda gıda ithalatçısı olan fakir ülkelerde yaşam standartlarını daha da geriye çekti. Dünyada gıda maddeleri fiyatlarındaki yükselme biraz yavaşlamış hatta bazı temel ürünlerde fiyat gerilemeleri gözlemlenmiş ise de, bu malların fiyatlarında olan değişimler enflasyon haddi üzerindeki etkisini korumaktadır. Dünya genelinde gıda maddeleri fiyatlarındaki artış 2006 yılında genel enflasyon haddi içinde yüzde 27 oranında bir katkı sahibi olmuşken, 2007 yılında bu pay yüzde 44.3'e yükselmiştir. 2007 yılında gelişmekte olan Asya ülkeleri genelinde enflasyon

oranı dikkat çekici bir yükselmeye yüzde 10.0 düzeyinde gerçekleşmiş ve gıda maddeleri fiyatlarındaki yükselmenin enflasyon haddine olan yükseltici etkisi yüzde 67.6 olmuştur.

Ülkemizde de benzer bir süreç yaşanmıştır. 2007 yılında yıllık TÜFE artışı yüzde 8.39 olurken, işlenmemiş gıda maddeleri artış oranı yüzde 10.99, işlenmiş gıda maddeleri yıllık fiyat artış oranı yüzde 12.95 olmuştur. 2008 yılı ilk 8 aylık dönem itibarıyla, oniki aylık ortalamalara göre, TÜFE artış oranı yüzde 9.43 düzeyinde gerçekleşirken, gıda ve alkolsüz içecekler grubunda genel fiyat artış oranı yüzde 13.18 olmuştur.

Olumsuz çevresel koşullarla birlikte yaşanan gıda maddeleri fiyat artışları ve stok erimeleri, bu ürün-

lerden önemli miktarda tüketen ve ithal eden ülkelerde, hem gelecek fiyat artışlarından daha az etkilenmek hem yeterli stok seviyelerini idame ettirmek amacıyla, dış alım miktarlarını artırma eğiliminin doğmasına yol açmıştır. Bazı gıda maddeleri ihracatçısı ülkelerin kendi ihtiyaçlarını güvence altına almak ve ilerde oluşacak yüksek fiyat düzeyleri sayesinde daha fazla gelir elde etmek amacıyla bu maddelerin ihracatı üzerine sınırlamalar koymaları, hatta yasaklamaları bu piyasadaki gerilimi daha da artırmıştır. Örneğin, Hindistan pirinç ihracatı üzerine sınırlamalar koyarken, Ukrayna buğday ihracatını yasaklamış ve Arjantin soya dış satımları üzerine ağır vergiler getirmiştir. Bu gelişmeler gıda maddeleri ithalatçısı ülkeler açısından sadece ilerde karşılaşabilecekleri daha yüksek

fiyatlar açısından değil, aynı zamanda ve daha önemlisi bu maddelerin tedarik güvenliği konusunda ciddi kaygı uyandırmıştır.

Bu gelişmeler, başta petrol zengini olanlar, bazı ülkeleri gıda maddeleri üretimi için uygun ve yeterli olanaklara sahip diğer ülkelerde arazi satın almaya, uzun dönemli kiralamaya ve arazilerde yatırım yapmak suretiyle kendi ülkelerini gıda maddeleri tedariki açısından güvenceye alma çabasına yöneltmiştir. Örneğin Suudi Arabistan'da dört mevsim akan nehir ve göl bulunmamaktadır. Tahıl ancak, tükenme olasılığı çok yüksek yer altı suları ile üretilebilir durumdadır. Hayvancılık, ancak devamlı elektrikle havalandırılan ve su püskürtülen mekanlarda, gayet yüksek maliyetlerle yürütülebilir. Bu durumu dikkate alan ve hazinesi petrol gelirleri ile dolan Suudi yetkililer gıda güvenliği amacıyla Sudan, Ukrayna, Pakistan ve Tayland gibi, dünyanın dört tarafında, mümbit araziler peşindedirler. Onların planı deniz aşırı ülkelerde daha sonra özel sektör tarafından işletilmek üzere mısır, buğday ve pirinç üretilebilecek büyük ölçekli işletmeler kurmaktır. Yatırım yapılacak ülke üzerinde karar verildikten sonra en az 100 000 hektar büyüklüğünde tesis edilecek işletmelerde yapılacak üretimin önemli bir bölümünün yatırımcı ülkeye ihraç edilmesi öngörülmüyor. Benzer şekilde aynı amaçla Birleşik Arap Emirlikleri, Kazakistan ve Sudan'la, Libya, Ukrayna ile ve Güney Kore de, Moğolistan ile ilgilenmektedir.

Görüldüğü gibi gıda tedarik güven-

liği 70'li yıllardan sonra ilk kez tekrar dünya siyasi gündeminin ön sıralarına çıkmış bulunuyor. Tarımsal ürünler ticaretinin hızla genişlemeye başladığı 90'lı yılların başlarından buyana ilk kez, bu ürünleri ithal eden ülkelerdeki yetkililer gıda maddeleri ithalatının güvenilirliği konusunda kaygı duymaya başladılar.

Tarıma elverişli araziye sahip ancak yeterli sermayeye sahip olmayan ülkeler için bu alandaki dış yatırımlar her iki taraf için de olumlu sonuçlar doğurabilir. Örneğin dünyanın en verimli topraklarına ve bol yağmur olanaklarına sahip olan Ukrayna'da hektar başına buğday üretimi 3 000 kg.'ın altında iken, daha az elverişli koşullara sahip ABD'nde hektar başına üretim yaklaşık 6 500 kg.'dır. Daha fazla sayıda traktör, daha fazla gübre, daha gelişmiş teknoloji ve ıslah edilmiş tohum kullanımı verimlilik üzerinde önemli etki doğurmaktadır.⁽¹⁾

Tarımsal amaçlı yabancı sermaye yatırımlarında yatırımcı ülke, gizli yapılmış iki taraflı anlaşmalarla ilerde ev sahibi ülkenin bu maddelerin ihracatı üzerine getirebileceği olanaklı miktar kısıtlamalarının önüne geçmeyi planlamaktadırlar. Bu alanda bir diğer güçlük de yatırım yapılması planlanan ülkelerdeki hukuksal altyapının zayıf olması.

Serbest ticaret savunucuları da, bu sisteme uluslararası piyasaya yönelik tarımsal ürün arzını arttıracak yerde, tarımsal ürün üretiminde işletme sahipliği getirecek olması nedeniyle pek sıcak yaklaşmamaktadırlar.

Konunun bir başka boyutunu ise tarımsal yabancı sermayenin yapıldığı ülke gıda ürünlerini ihraç ederken, ahalisinin önemli bir bölümünün yeterli gıda maddesine sahip olamaması gibi bir durumun doğması olasılığı. Örneğin şu anda Sudan'da Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın acil gıda ihtiyacı sorunlarıyla ilgilenen bölümü, Dünya Gıda Programı, 5.6 milyon insanın doyurulması ile uğraşmaktadır. İlerde yatırımlar gerçekleştirildiğinde, Sudan gıda maddeleri ihraç ederken bu insanların yeterli yiyecek bulamaması ne ölçüde makul ve sürdürülebilir olacaktır ?

Daha önceleri bu tür yatırımlara çok sıcak bir şekilde yaklaşan Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) Başkan Yardımcısı Jacques Diouf tarımsal amaçlı yabancı sermaye yatırımları ile ilgili olarak bu düzenin "yenikoloniyal" tarımsal üretim sistemi oluşturma riski taşıyabileceği hususuna işaret etmektedir.

Benzer bir kaygı da Dünya Bankası tarafından dile getirilmiştir. Banka tarafından bu konu ile ilgili olarak yapılan açıklamada "Bu, bazı gelişmekte olan ülkelerde gerçek bir fayda sağlayabilecek olan bir durumdur, ancak sürdürülebilir olması için, arazi alımı ve kiralınması alanındaki düzenlemelerin, ev sahibi ülkenin vatandaşlarını, mahalli toplulukları ve yatırımcıları içerecek şekilde, ilgili tüm taraflara fayda sağlıyor ve faydalı gözüküyor olması gerekmektedir" denilmektedir.⁽¹⁾

(1) Financial Times, 20 Ağustos 2008, S. 7.

Dünya Ekonomisi

Yatırım bankacılığı tarih oldu

Küresel kriz yatırım bankacılığının tarih olmasını da beraberinde getirdi. ABD'nin en büyük iki yatırım bankası Goldman Sachs ve Morgan Stanley'yi desteklemek için her iki bankanın da statüsü değiştirildi. İki banka yola artık banka holding şirketi statüsünde devam edecek.

ABD ve İngiltere hükümetleri mali piyasalardaki güven krizini aşmak için radikal adımlar attılar. ABD hükümeti vergi mükelleflerinden sağlanacak kaynakla mortgage'a dayalı çok riskli borçların finanse edilebileceği bir plan üzerinde çalışmaya başlarken, İngiltere de banka hisselerinin açığa satışını denetim altına almaya başladı.

ABD yönetiminin, bankaların mortgage kredilerini ve diğer batık kredilerini devralma kararının bedelinin 500 milyar dolarla 1 trilyon dolar arasında olması bekleniyor.

Associated Press ajansı, borçların devralınmasının devlete yol açacağı maliyetin en az 500 milyar dolar olarak hesaplandığını duyurdu.

Ajans, kurtarma bedelinin 1 trilyon dolara ulaşabileceğinin altını çizdi. Bush yönetimi, batık kredilerin bankalar ve diğer finans kuruluşlarından devralınması konusunda kendisine yeni yetkiler verilmesi için Kongre ile çalışmaları başlatırken, Bush, "Harekete geçmemenin riski, çok daha yüksek olabilir" dedi.

Cumhuriyetçi Başkan Bush'un planını ele almaya başlayan Kongrede çoğunluğa sahip Demokrat Parti'de bu önlemlere orta ve düşük gelir gruplarını ve işsizleri kapsayan bazı yardım programlarının eklenip eklenmemesi konusu da tartışılıyor.

Fed, ABD'nin en büyük iki yatırım bankası Goldman Sachs ve Morgan

Stanley'yi desteklemek için her iki bankanın da statüsünü değiştirdi. İki banka yola artık banka holding şirketi statüsünde yola devam edecek.

Amerikan yatırım bankalarından Goldman Sachs ve Morgan Stanley, finans krizinden daha az etkilenmek ve ABD hükümetinin hazırladığı 700 milyar dolar tutarındaki yardımdan yararlanmak için yatırım bankası statülerinden vazgeçerek ABD Merkez Bankası'nın (Fed) denetimine girdiler.

Fed'in, iki yatırım bankasını kendi denetimi altında çalışan bankacılık holding şirketlerine dönüştüren kararı onayladı. Bundan böyle iki banka da eskisine göre çok daha sıkı denetim altında çalışacak. Bu ge-

lişme, pratikte Wall Street'teki yatırım bankacılığı modelinin sona erdiği anlamına geliyor.

Fed'in denetimi karşılığında ise Goldman Sachs ve Morgan Stanley'in Fed'in sunduğu fonlara erişimi ve bireysel bankacılık şirketlerini almaları daha kolay olacak.

Geleneksel yatırım bankası olmaktan çıkan iki banka, mevduat toplatıp perakende bankacılık alanında faaliyet gösterebilecek. Sermaye artırımını kolaylaştıran bu yeni model sayesinde, her iki banka da kredi alıp verebilecek.

Gelişmeler, düzenleyici kurumların çalkantılı finans piyasalarında azalan güveni tesis etme yönündeki çabalarının en yenisi olurken, Bush yönetimi ile ABD Kongresi arasında hafta sonunda gerçekleşen ve finans piyasalarındaki çalkantının ekonomiyi resesyona sürüklememesi için tasarlanan kurtarma planının nasıl yapılandırılacağı konusundaki tartışmaların ardından gerçekleşti.

Banka kurtarma operasyonu ABD Hazinesi'ne finans şirketlerinden ve yabancı bankaların ABD iştiraklerinden mortgage'a dayalı yüksek riskli borçları almak için geniş yetkiler veriyor.

Mart ayında çöken yatırım bankası Bear Stearns'ü JP Morgan Chase, Fed'in desteğiyle almış, daha sonra da Lehman Brothers iflasını açıklamış ve Bank of America ise Merrill Lynch'i satın almıştı.

ABD Merkez Bankası Başkanı Bernanke, atılan adımlara rağmen finansal piyasaların olağanüstü stres altında olduğunu söyledi. Uz-

manlar, destek paketine ek olarak Fed'in faizi indirmesini bekliyor.

ABD Merkez Bankası (Fed) Başkanı Ben Bernanke, Senato'nun Bankacılık Komitesi'ne yapacağı sunumda, finansal krizle baş etmek durumunda olduklarını belirterek, mali koşulların uzun dönemde iyileşmemesi halinde etkilerinin oldukça olumsuz olacağını kaydetti.

Bernanke, Fed'in Hazine'nin likit olmayan varlıkları alma planını desteklediğini belirterek, piyasalardaki istikrara kavuşturmak için Kongre'nin hızlı davranması gerektiğini söyledi.

ABD Hazine Bakanı Henry Paulson, Kongre'den 700 milyar dolar tutarındaki finansman paketinin yavaşlatılmamasını isteyecek. Piyasalardaki dalgalanmayı yatıştırmak için duruma özgü adımların ötesine geçmek gerektiğini belirten Paulson, "Piyasadaki dalgalanmanın kaynağına inmek için temel, kapsayıcı ve kararlı adımları atmamız gerekiyor" diye konuştu.

Piyasalardan sorunlu varlıkları çıkarmanın istikrarı artıracağını kaydeden Paulson, kurtarma planının vergi ödeyenlere yaratacağı masrafin uzun vadede kredi piyasalarının çalışmamasından doğacak kayıptan daha az olacağını belirtti.

İngiltere'de ev satışlarının son 30 yılın en düşük seviyesine gerilediği açıklandı. Royal Institution of Chartered Surveyors (Rics) adlı konut teknik denetim kuruluşu uzmanları, ev fiyatlarındaki düşüş ve ev satışlarındaki gerilemeyle kendisini gösteren emlak krizinin etki-

lerinin Ağustos ayında da sürdüğünü belirterek, ev satışlarının bu konudaki kayıtların tutulmaya başlandığı 1978 yılından bu yana en düşük seviyede olduğunu vurguladı. İngiltere'de emlakçıların Mayıs-Ağustos döneminde sadece ellerindeki emlağın yüzde 12,7'sini satabildikleri, bunun da geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 47'lik bir düşüşe işaret ettiği belirtiliyor.

Ev fiyatlarının çok küçük oranlarda toparlanma gösterdiğini, ancak yine de bir önceki yıla göre belirgin biçimde düşük seyrettiğini belirten Rics uzmanları, ev almak isteyen kişilerin istediği anda mortgage'a ulaşamamasının da piyasadaki sıkışıklığı arttırdığını bildirdi.

Temmuz ayı itibarıyla işsizlik oranı Euro Alanı'nda yüzde 7,3; AB 27'de ise yüzde 6,8 olarak belirlendi. 2007 yılı Temmuz ayında işsizlik oranı sırasıyla yüzde 7,4 ve yüzde 7,1 olarak gerçekleşmişti.

Danimarka yüzde 2,3 ve Hollanda yüzde 2,6 işsizlik oranı en düşük olduğu ülkeler olarak öne çıkarken en yüksek işsizlik İspanya yüzde 11 ve Slovakya'da yüzde 10,3 belirlendi.

Temmuz ayı itibarıyla Euro Alanı'nda enflasyon yüzde 4, AB27'de ise yüzde 4,4 olarak belirlendi. Bu oranlar geçen yılın aynı döneminde sırasıyla yüzde 1,8 ve yüzde 2 olmuştu. Temmuz 2008'e göre enflasyonun en yüksek olduğu ülkeler arasında Letonya yüzde 16,5, Bulgaristan yüzde 14,4 ve Litvanya yüzde 12,4; en düşük olduğu ülkeler arasında ise Hollanda yüzde 3, Portekiz yüzde 3,1 ve Almanya yüzde 3,5 yer alıyor.

Enflasyon beklentilerin altında

Eylül ayında Üretici Fiyatları Genel Endeksinde bir önceki aya göre yüzde -0,90 düşüş, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 11,48, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 12,49 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 11,29 artış gerçekleştirdi. Aylık değişim tarım sektöründe yüzde -1,51, sanayi sektöründe ise yüzde -0,75 olarak gerçekleşti. Üretici Fiyatları sanayinin alt sektörleri bazında değerlendirildiğinde en yüksek aylık artış yüzde 7,73 ile giyim eşyası alt sektöründe gerçekleşti.

Eylül ayında Tüketici Fiyatları Genel Endeksi bir önceki aya göre yüzde 0,45, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 6,83, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 11,13 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 9,76 artış gerçekleştirdi. Ana harcama grupları itibarıyla biray önceye göre en yüksek artış yüzde 2,04 ile eğitim grubunda yaşandı. Bir önceki yılın aynı ayına göre ise en yüksek artış yüzde 23,23 ile konut grubunda yaşandı. Bu artışı yüzde 14,88 ile lokanta ve oteller takip etti.

ÜFE	EYLÜL 2008 (2003=100)	EYLÜL 2007 (2003=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,90	1,02
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	11,48	4,98
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	12,49	5,02
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	11,29	7,77

TÜFE	EYLÜL 2008 (2003=100)	EYLÜL 2007 (2003=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,45	1,03
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	6,83	4,19
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	11,13	7,12
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	9,76	9,17

		2008								2007			
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
ÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,42	2,56	3,17	4,50	2,12	0,32	1,25	-2,34	-0,90	-0,13	0,89	0,15
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,42	3,00	6,26	11,04	13,39	13,76	15,18	12,49	11,48	4,84	5,78	5,94
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,80	1,29	0,96	1,68	1,49	-0,36	0,58	-0,24	0,45	1,81	1,95	0,22
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,80	2,11	3,09	4,82	6,38	6,00	6,61	6,35	6,83	6,08	8,15	8,39

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri

Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak - Ağustos (Milyon YTL)			2008 Yılı Bütçe Hedefi
	2007	2008	Artış (yüzde)	
Genel Bütçe Gelirleri	124.261	142.999	13.1	199.410
Vergi Gelirleri	99.322	115.450	13.9	171.206
Gelir, Kar ve Ser. Kazanç üzerinden Alınan Vergiler	31.177	37.759	17.4	52.600
Gelir Vergisi	21.723	25.633	15.2	38.100
Gelir Vergisi Tevkifatı	19.430	22.920	15.2	35.141
Kurumlar Vergisi	9.454	12.126	22.0	14.500
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	9.345	11.460	18.4	14.264
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	3.062	3.526	13.1	4.029
Motorlu Taşıtlar Vergisi	2.986	3.460	13.6	3.877
Dahilde Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	40.900	45.175	9.46	71.382
Dahilde Alınan KDV	10.881	11.607	6.25	17.652
Özel Tüketim Vergisi	24.976	27.868	10.3	44.719
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergileri	2.091	2.430	13.9	3.976
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	18.635	22.862	18.4	33.502
İthalde Alınan KDV	16.958	20.879	18.7	30.500
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	6.601	6.056	-8.99	8.978
Harcamalar	135.818	142.263	4.53	222.553

EKONOMİK VERİLER

	2007	2006	2005	2004	2003	2002
GSYH (Cari fiyatlarla milyon YTL)	856.387	758.391	648.932	559.033	454.781	350.476
GSYH (milyon/dolar)	658.786	526.429	481.497	390.387	304.901	230.494
GSYH (Değişim Hızı sabit fiyatlarla %)	4.5	6.9	8.4	9.4	5.3	6.2
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	9.333	6.477	5.008	4.172	3.383	2.598
Üretim Endeksi	145.0	137.6	130.0	123.4	112.4	103.3
Toplam İhracat (milyon/dolar)	107.213	85.535	73.476	63.167	47.253	36.059
Toplam ithalat (milyon/dolar)	170.057	139.576	116.774	97.540	69.340	51.554
Dış Ticaret Dengesi (milyon/dolar)	-62.844	-54.041	-43.298	-34.373	-22.087	-15.495
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	63.0	61.3	62.9	64.8	68.1	69.9
İşsizlik Oranı (%)	11.0	9.9	10.3	10.3	10.5	10.6
Kamu Net Borç Stoku (milyon YTL)	248.974	259.527	270.617	274.456	250.841	215.680
İç Borç Stoku (milyon YTL)	255.310	251.470	244.782	224.483	194.387	149.870
Dış Borç Stoku (milyon/dolar)	247.200	205.548	168.716	160.760	144.266	129.671
Merkezi Yönetim Borç Stoku (milyar/dolar)	286.3	245.5	247.1	235.8	202.6	148.5
Cari İşlemler Dengesi (milyon/dolar)	-37.996	-32.193	-22.604	-15.559	-8.036	-1.519

(Bin YTL)	2008		2007		2006
	5 Eylül	29 Ağustos	28 Aralık	7 Eylül	29 Aralık
Emisyon	30.769.045	29.658.081	27.943.811	26.299.868	23.048.304
Para Arzı					
- M1	78.751.410	79.009.115	77.674.822	72.911.839	42.624.107
- M2	384.487.478	382.190.721	345.028.428	331.184.782	182.101.091
- M3	409.490.862	406.853.559	370.077.665	357.838.144	191.489.106
Yurtiçi Kaynaklı YTL Mevduat	235.593.814	234.070.216	209.845.693	195.646.125	168.858.028
- Vadeli Tasarruf	162.983.032	161.472.724	144.025.106	138.386.177	116.860.397
- Vadesiz Tasarruf	15.125.579	14.858.712	13.502.656	12.763.013	11.889.211
- Vadeli Ticari	33.193.798	32.258.430	27.046.729	23.782.658	22.616.587
- Vadesiz Ticari	10.544.856	10.887.372	13.150.172	9.840.542	8.948.002
- Resmi Mevduat	13.746.549	14.592.987	12.121.030	10.873.735	8.543.831
Kredi Stoku	273.725.074	272.199.923	222.832.596	211.231.518	174.353.503
- Tüm Banka Kredileri	273.725.074	272.199.923	222.832.596	211.231.518	174.353.503
- M.B. Kredileri	0	0	0	0	0
Bank. El. Tah. ve Bono	155.483.385	154.546.516	148.075.355	152.081.587	140.748.782

Mevzuat Değişiklikleri

- 03.09.2008** - Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kuruluşlarının Faaliyet Esasları ile Kıymetli Madenler Aracı Kurumlarının Kuruluşu Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- İkrazatçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 06.09.2008** - Enerji Piyasasında Faaliyet Gösteren Gerçek ve Tüzel Kişilerin Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Denetlenmesi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 09.09.2008** - Özürlü ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kuruluşu ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 11.09.2008** - Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Gayrimenkul Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere ve Bu Şirketlerin Kurulca Listeye Alınmalarına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VIII, No: 58)
- 16.09.2008** - Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülüklerle Uyum Programı Hakkında Yönetmelik
- 20.09.2008** - 2008/14092 Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar
- 24.09.2008** - (**Mükerrer**) 2008/14127 Türkiye Cumhuriyeti ile Gürcistan Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması'nın Onaylanması Hakkında Karar
- 26.09.2008** - Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülüklerle Uyum Programı Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 27.09.2008** - Alt İşverenlik Yönetmeliği
- Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulamasının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Kamu İdarelerinin Denetim Elemanlarınca Yapılacak Tespitler Hakkında Yönetmelik
- Sosyal Güvenlik Kurumu Asgari İşçilik Tespit Komisyonunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Sosyal Güvenlik Kurumunca 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna Göre Kullanılacak Yetkilere İlişkin Yönetmelik
- Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ile Yeminli Malî Müşavirlerce İşyeri Kayıtlarının İncelenmesi Hakkında Yönetmelik
- Vakıflar Yönetmeliği
- 28.09.2008** - Hizmet Borçlanma İşlemlerinin Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ
- İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ
- Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliği
- 5510 Sayılı Kanunun 8 inci Maddesinin Yedinci Fıkrasının Uygulanması Hakkında Tebliğ
- 5510 Sayılı Kanun Gereğince Sigortalı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi ve Sona Ermesi Hakkında Tebliğ
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Uyarınca İşyerlerinin Tesciline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ
- 5510 Sayılı Kanun Gereğince Genel Sağlık Sigortalısı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi Hakkında Tebliğ
- Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin Sosyal Güvenlik Kurumuna Verilmesine ve Primlerin Ödenme Sürelerine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ
- İşverenlere Verilen Devlet Yardımı, Teşvik ve Desteklerde Sosyal Güvenlik Kurumundan Alınacak Borcu Yoktur Belgesinin Düzenlenmesine İlişkin Usul ve Esaslara Dair Tebliğ
- 5510 Sayılı Kanunun 4 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (a) ve (b) Bentleri Kapsamındaki Sigortalılar ile Sadece Genel Sağlık Sigortasına Tabi Sigortalıların Prime Esas Tutulacak Kazançlarına Dair Tebliğ
- 5510 Sayılı Kanunun 100 üncü Maddesinin Uygulanması Hakkında Tebliğ
- Gelir/Aylık Ödeme ve Yoklama İşlemleri Hakkında Tebliğ
- 5510 Sayılı Kanunun 4 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (a) ve (b) Bendi Kapsamında Sigortalı Olanlar ile Hak Sahiplerinin Tahsis İşlemlerine İlişkin Tebliğ
- 5510 Sayılı Kanunun 4 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (a) ve (b) Bendi Kapsamında Sigortalı Olanlar ile Bunların Hak Sahibi Çocuklarının Maluliyet İşlemleri Hakkında Tebliğ
- İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası Bakımından İşverenin, Üçüncü Kişilerin ve Sigortalıların Sorumluluğu ile Peşin Sermaye Değerlerinin Hesaplanmasıyla İlgili İşlemler Hakkında Tebliğ
- 29.09.2008** - (**2. Mükerrer**) 2008/14173 Kısa Vadeli Sigorta Kolları Prim Tarifesi'nin Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar
- 2008/14174 Sosyal Güvenlik Kurumu Prim ve İdari Para Cezası Borçlarının hak edişlerden Mahsubu, Ödenmesi ve İlişiksizlik Belgesinin Aranması Hakkında Yönetmelik

Vergi Takvimi

- 03.10.2008** - Ağustos 2008 Dönemine Ait Haberleşme Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - SSK (Ağustos 2008) Sigorta Primlerinin Ödemesi
 - Bağ-Kur Sigortalılarının Eylül 2008 Sigorta Primi ve Sağlık Sigorta Primlerinin Ödemesi
- 07.10.2008** - Eylül 2008 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödemesi
- 10.10.2008** - 16-30 Eylül Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- 13.10.2008** - 16-30 Eylül Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödemesi
- 15.10.2008** - Eylül 2008 Dönemine Ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamullerine İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisinin (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Özel İletişim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödemesi
- 20.10.2008** - Eylül 2008 Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin EK:4 No.lu ÖTV Bildirim Formu
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Kolalı Gazozlara İlişkin EK:7 No.lu ÖTV Bildirim Formu
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Alkollü İçeceklerle İlişkin EK:8 No.lu ÖTV Bildirim Formu
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Tütün Mamullerine İlişkin EK:9 No.lu ÖTV Bildirim Formu
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallarına İlişkin EK:10 No.lu ÖTV Bildirim Formu
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Yarışma ve Çekilişlerle Futbol Müsabakalarına ve At Yarışlarına Ait Müsterek Bahislerle İlgili İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Şans Oyunları Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Müsterek Bahislere İlişkin Eğlence Vergisinin Beyanı ve Ödemesi ile Diğer Eğlence Vergilerine İlişkin Eğlence Vergisinin Ödenmesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Yangın Sigortası Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- 23.10.2008** - Eylül 2008 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
 - Temmuz- Ağustos- Eylül 2008 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
 - Eylül 2008 Dönemine Ait İstihkaktan Kesinti Suretiyle Tahsil Edilen Damga Vergisi ile Sürekli Mükellefiyeti Bulunanlar İçin Makbuz Karşılığı Ödenmesi Gereken Damga Vergisinin Beyanı
 - Temmuz- Ağustos- Eylül 2008 Dönemine Ait GVK Geçici 67. Mad. Kapsamında Yapılan Tevkifatların Muhtasar Beyanname ile Beyanı
- 24.10.2008** - Eylül 2008 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Beyanı
 - Temmuz- Ağustos- Eylül 2008 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Beyanı
 - 1-15 Ekim Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödemesi
- 27.10.2008** - 1-15 Ekim Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Ödemesi
 - Temmuz- Ağustos- Eylül 2008 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajının Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait İstihkaktan Kesinti Suretiyle Tahsil Edilen Damga Vergisi ile Sürekli Mükellefiyeti Bulunanlar İçin Makbuz Karşılığı Ödenmesi Gereken Damga Vergisinin Ödemesi
 - Temmuz- Ağustos- Eylül 2008 Dönemine Ait GVK Geçici 67. Mad. Kapsamında Yapılan Tevkifatların Ödemesi
 - Eylül 2008 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Ödemesi
 - Temmuz- Ağustos- Eylül 2008 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Ödemesi
- 31.10.2008** - Eylül 2008 Dönemine Ait Haberleşme Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
 - SSK (Eylül 2008) Sigorta Primlerinin Ödemesi
 - Bağ-Kur Sigortalılarının Ekim 2008 Sigorta Primi ve Sağlık Sigorta Primlerinin Ödemesi

Eylül 2008 Kronoloji

01 Eylül AB liderleri, Rus askeri birlikleri Gürcistan'dan tamamen çekilene kadar Moskova'yla yürütülen ortaklık anlaşması müzakerelerini erteleme kararı aldı.

02 Eylül İş takibi için bir milyon dolar rüşvet almakla suçlanan AKP Genel Başkan Yardımcısı Şaban Dişli, partideki görevinden istifa etti.

03 Eylül Abdullah Gül, Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkisyan'ın 6 Eylül'deki milli maçı izleme davetini kabul ettiğini açıkladı.

04 Eylül İstikrar İçin Diyalog toplantısı Suriye'nin başkenti Şam'da yapıldı. Toplantıya Suriye Devlet Başkanı Esad, Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy, Katar Emiri El Tani ve Başbakan Erdoğan katıldı.

05 Eylül Almanya'daki Deniz Feneri davasında Savcı, Başbakan Erdoğan'ın adını da dosyaya soktu.

06 Eylül Suikast ile öldürülen eski başbakan Benazir Butto'nun eşi Zerdari Pakistan Devlet Başkanı seçildi.

07 Eylül Şemdinli'de PKK'lı teröristlerin açtığı ateş sonucu 1 üsteğmen, 2 asker ve 3 köy korucusu şehit oldu.

08 Eylül AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı Lagendijk, Erdoğan'ın Doğan Grubu'nu hedef alan çıkışları için "Başbakan, hakkında kötü haber çıktı diye medyayı tehdit etmemeli" dedi.

09 Eylül Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanlığı seçimlerini Mehmet Büyükekşi kazandı.

10 Eylül Evrenin oluşumuna yol açan büyük patlamanın benzeri İsviçre-Fransa sınırındaki Cern kasabasında gerçekleştirildi.

11 Eylül Ekonomi yönetimi tekstil ürünleri sektöründeki işlemlerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki illere taşınması için teşvik getireceğini açıkladı.

12 Eylül Adalet Bakanlığı, iddianamesi yoğun eleştirilere neden olan Ergenekon soruşturması savcısı Zekeriya Öz'ün soruşturulmasına gerek olmadığına karar verdi.

13 Eylül Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu kış aylarında Türkiye'nin enerji krizi yaşayabileceği uyarısında bulundu.

14 Eylül Rusya'da iç hat seferi yapan Boeing 737 tipi uçak düştü, 88 kişi hayatını kaybetti.

15 Eylül ABD'nin en büyük 4'üncü yatırım bankası Lehman Brothers iflas etti. Merrill Lynch, Banko Of America'ya satıldı. Dünya borsalarında büyük düşüşler yaşandı.

16 Eylül Amerika'da yatırım bankası Lehman Brothers'in iflasıyla başlayan finans depremi diğer şirketlerde batarmı endişesiyle genişledi. Borsalar düşüş rekorları kırdı.

17 Eylül Almanya'da bağış adı altında toplanan paraları Türkiye'de AKP'ye yakın şirketlere ve medyaya aktardıkları iddiasıyla yargılanan Deniz Feneri Derneği'nin yöneticileri hapis cezasına çarptırıldı.

18 Eylül Ergenekon soruşturması kapsamında 5 teğmen, bir askeri öğrenci olmak üzere toplam 17 kişi gözaltına alındı.

19 Eylül ABD hükümetinin mali kuruluşları kurtarma planı dünya borsalarının hızlı yükselişine neden oldu.

20 Eylül Almanya'daki Deniz Feneri davasında Kurye olabilir denen RTÜK Başkanı Zahid Akman'ın Ankara Armada alışveriş merkezinin yüzde 3 ortağı olduğu anlaşıldı.

21 Eylül İzmir Tepecik Hastanesinde 24 saatte yeni doğan servisinde 13 bebek öldü.

22 Eylül Başta ABD olmak üzere tüm dünyayı kasıp kavuran krizi değerlendiren Başbakan Erdoğan, Türkiye'nin bu krizden en az etkilenen ülke olacağını söyledi.

23 Eylül Ergenekon operasyonu kapsamında Kanaltürk eski sahibi Tuncay Özkan ve 12 kişi gözaltına alındı.

24 Eylül Basın meslek kuruluşları Başbakan Erdoğan'ın gazete boykotu çağrısını ortak bir bildiriyle eleştirdi.

25 Eylül CHP Grup Başkanvekili Kılıçdaroğlu ile AKP Genel Başkan Yardımcısı Fırat arasındaki tartışma TBMM'de 20 Tv.'nin canlı olarak yayınlanması ile gerçekleşti.

26 Eylül ABD'de iflas eden bankalara ülkenin en büyük mevduat bankası Washington Mutual'de katıldı.

27 Eylül Ergenekon soruşturması kapsamında Tuncay Özkan, Gürbüz Çapan, Adil Serdar Saçan ve 6 kişi tutuklandı.

28 Eylül ABD hükümetinin 700 milyar dolarlık bankaları kurtarma planında uzlaşıldı. İlk aşamada 350 milyar dolar serbest bırakılacak.

29 Eylül ABD'de temsilciler meclisi 700 milyar dolarlık kurtarma planını reddetti.

30 Eylül AB Komisyonu, 2008-2010 yılları arasında Türkiye'ye ayırdığı 1 milyar 758 milyon euroluk hibeyi onayladı.